

Tiina Hemminki

KOULUKURAATTOREIDEN DOKUMENTOINTIKÄYTÄNNÖT

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Pro Gradu-tutkielma

Maaliskuu 2021

TIIVISTELMÄ

Tiina Hemminki: Koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöt
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden maisteri, sosiaalityö
Ohjaajat: Kirsi Günther ja Jenni-Mari Räsänen
Maaliskuu 2021

Tutkielmani tavoitteena oli tarkastella koulukuraattoreiden dokumentointikäytäntöjä eli sitä, miten, mitä ja mihin koulukuraattorit dokumentoivat. Lisäksi tutkielmani tavoitteena oli selvittää millaisia haasteita ja mahdollisuuksia koulukuraattorit jäsensivät dokumentointiin liittyen. Tarkoituksena oli löytää uusia työvälineitä ja näkökulmia koulun sosiaalityön dokumentointiin.

Pro gradu -tutkielmani on laadullinen tutkimus, jossa avoimia kysymyksiä sisältävällä kyselylomakkeella, pyrin saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tutkimusaineisto koostuu erään suomalaisen keskiuuren maakunnan 28 koulukuraattorin vastauslomakkeista. Tutkimusaineisto on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella 25.10.2020–15.11.2020. Tutkimusaineiston olen analysoinut aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tutkimustuloksista selviää, että koulukuraattorit dokumentoivat sähköisiin järjestelmiin. Tutkimustulosten mukaan asiakaskertomus on yleisin koulukuraattoreiden dokumentoima asiakirja ja se sisältää paljon erilaista tietoa oppilaasta. Tutkimustulosten mukaan koulukuraattorit dokumentoivat pääasiassa itse, mutta osallistavat oppilaita, vanhempia ja muita tapahtumassa paikalla olleita asiakirjojen tarkastamisessa. Tutkimustulokset osoittavat, että asiakaskertomuksen dokumentointiin liittyy paljon haasteita ja mahdollisuuksia. Niistä selviää myös, että sama asia voidaan nähdä niin haasteena kuin mahdollisuutena. Tutkimustuloksien yleisimmiksi teemoiksi nousevat ajan käyttö, dokumentoinnin toimiminen muistin tukena ja näyttönä tehdystä työstä sekä oleellisten asioiden dokumentointi.

Tutkielmani lisäsi tietoa koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöistä sekä siihen liittyvistä haasteista ja mahdollisuuksista. Tuloksista voidaan päätellä, että koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöissä on eroavaisuutta, mutta niistä löytyy myös paljon yhteneväisyyttä. Tutkielmani ajankohtaisuutta lisää se, että tuleva sote-uudistus siirtää koulukuraattorit mahdollisesti hyvinvointialueiden vastuulle. Tämä vahvistaa tarvetta yhtenäistää dokumentointikäytäntöjä.

Avainsanat: Koulukuraattori, koulun sosiaalityö, dokumentointi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Tiina Hemminki: Documentation practices for school social workers
Master's Thesis
Tampere University
Social Work
Supervisors: Kirsi Günther and Jenni-Mari Räsänen
March 2021

The goal for this study was to observe school social workers' practices in documentation; what is being documented and where to. The aim was also to figure out what are the challenges and possibilities with the documentation. Target was to find new tools and perspectives in documenting the school's social work.

This Master's thesis is a qualitative study in which answers were collected with a questionnaire that consisted of open questions. The research material is collected from 28 questionnaires filled by school's social workers who work in the same mid-sized Finnish province. The research material was collected electronically during 25.1.2020 – 15.11.2020. The material was analyzed with material-based content analysis.

My study shows that school social workers do their documentation in electronic systems. The most common document is a client report that contains a lot of different information about the student. The study shows that school social workers create the documentation for the most part, but share fact checking of the documents with the students, parents and others present at the meeting. Study shows that there are a lot of challenges and possibilities when it comes to documentation. It also shows that same things can be seen as both a challenge and a possibility. Most popular themes in the answers seem to be usage of time, documentation as a tool in assisting memory, as evidence of work and documenting the essential information in client reports.

My thesis added information regarding school's social workers documentation practices and challenges and possibilities related to them. We can conclude that there are variations in the documentation practices, but there are also a lot of similarities. The upcoming Social and Healthcare -reformation is possibly moving the school's social work under the responsibility of welfare areas. This makes my topic more relevant and verifies the need to unify the documentation practices.

Keywords: school's social worker, school social work, documentation

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

Sisällys

1 JOHDANTO	2
2 KOULUKURAATTORI TOTEUTTAA KOULUN SOSIAALITYÖTÄ	5
3 DOKUMENTOINTI KOULUN SOSIAALITYÖSSÄ	11
3.1 Sosiaalityön asiakirjat ja niiden merkitys	12
3.2 Dokumentointi vallan näkökulmasta	15
3.3 Asiakkaiden osallisuus dokumentointiin	17
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	23
4.1 Tutkimustehtävän ja kysymysten määrittely	23
4.2 Tutkimusaineiston kuvaus ja keruu.....	24
4.3 Sisällönanalyysi	26
4.4 Eettisyys	26
5 KOULUKURAATTOREIDEN DOKUMENTOINTIKÄYTÄNNÖT	28
5.1 Koulukuraattoreiden käytössä olevat asiakasdokumentointiin tarkoitetut sähköiset ohjelmat.....	29
5.2 Asiakaskertomus sisältää monenlaista tietoa asiakkaasta	31
5.3 Asiakkaiden osallisuus dokumentoinnissa.....	34
5.4 Aikaa vaativa dokumentointi toimii muistin tukena.....	38
5.5 Oleelliset tiedot toimivat näyttönä tehdystä työstä	42
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	51
LÄHTEET	55
LIITE 1	60
LIITE 2	61
LIITE 3	62
LIITE 4	64

1 JOHDANTO

Tänä päivänä puhutaan paljon sosiaalihuollon dokumentoinnista ja dokumentointikäytännöistä niin ammattilaisen kuin asiakkaan näkökulmasta. Dokumentointikäytännöillä tarkoitan sitä, miten, mitä ja mihin koulukuraattorit dokumentoivat. Koulukuraattoreiden asiakastyön dokumentointi kehittyi ja vaatimukset sitä kohtaan lisääntyivät. Koulukuraattorit ovat pieni koulussa sosiaalityötä tekevä ammattiryhmä, joiden dokumentointikäytännöt ovat olleet vähemmän tutkimuksellisen kiinnostuksen kohteena. Siirryin koulukuraattorin toimeen vuonna 2015. Tuolloin huomasin, että sen maakunnan alueella, jossa työskentelin, koulukuraattoreilla oli hyvin erilaisia tapoja dokumentoida asiakastietoja. Jotkut koulukuraattorit kirjasivat vihkoihin arkistoiden tiedon niissä. Toiset puolestaan kirjasivat erilaisiin tekstinkäsittelyohjelmiin ja tallensivat tiedot muistitikuille tai tietokoneensa keskusmuistiin. Toiset heistä tulostivat dokumentoimansa tekstin koneelta ja arkistivat ne paperisena arkistoon, kun taas toiset arkistivat muistitikut, jotka sisälsivät useiden asiakkaiden tiedot. Osalle koulukuraattoreista työnantaja oli hankkinut tietojärjestelmän, joka mahdollisti 1.8.2014 voimaan astuneen oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) pykälän 20 mukaisen dokumentoinnin sähköisessä muodossa. Aino Kääriäinen (2003, 15) toteaaakin, että sosiaalityössä tuotetut paperiset asiakasta koskevat asiakirjat ovat muuttuneet sähköisestä asiakastietojärjestelmästä löytyviksi tiedostoiksi. Ari Suhonen (2010, 204) on puolestaan todennut, että koulukuraattoreiden dokumentointitavoista löytyy paljon erilaisuutta niin välineiden kuin tapojen osalta. Ei pelkästään se, mihin dokumentoidaan, vaan myös koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöt ovat hyvin vaihtelevia. Lisäksi omat haasteensa sähköiselle heti tapahtuvalle dokumentoimiselle aiheuttaa se, että työ on nopeatempoista, toimipisteiden määrä voi olla suuri ja niiden väliset siirtymät pitkiä (mt., 207).

Kuraattoreita on olemassa useammassa erilaisissa työtehtävissä, esimerkiksi puolustusvoimissa toimii sosiaalikirjuri ja museoissa puolestaan museokuraattori. Pirkko Sipilä-Lähdekorven (2004, 25) mukaan Ruotsissa käytetään Suomen lisäksi koulun sosiaalityössä nimitystä koulukuraattori. Hänen (mt., 25) mukaansa maailmalla on 20 erilaista ammattinimitystä, joilla viitataan koulukuraattorin työhön. Tässä

tutkielmassani keskityn koulukuraattoreihin, jotka toimivat kuraattoreina peruskoulussa ja/tai toisen asteen oppilaitoksissa, esimerkiksi lukiossa. Kuraattoreilla voi siis olla asiakkanaan vain perusopetuksessa olevia oppilaita tai sekä perusopetuksen oppilaita että toisen asteen opiskelijoita. Käytän heistä nimitystä koulukuraattori. Koulukuraattoreita toimii myös erilaisissa työtehtävissä ja heillä voi olla erilainen koulutustausta. Tehtävänimikkeitä voi olla vastaava koulukuraattori, jolloin koulutusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto tai koulukuraattori, jolla on vähintään sosiaaliohjaajan pätevyys. Kuraattori voi myös toimia vain toisen asteen oppilaitoksissa, jolloin usein puhutaan opiskelijakuraattorista.

Koulukuraattori on sosiaalialan asiantuntija, joka on osana toteuttamassa oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaista opiskeluhuoltoa. Koulun sosiaalityön ja koulukuraattorin tehtävänä on toimia oppilaan kasvun, kehityksen ja oppimisen tukena. Koulukuraattorin antama tuki on suunnattu pääsääntöisesti oppilaan hyvinvoinnin tukemiseen oppimisen ja koulunkäynnin onnistumiseksi. Lapsen arjessa mahdollisesti esiintyviin koulunkäyntiä, oppimista tai hyvinvointia vaarantaviin haasteisiin voi sisältyä esimerkiksi vuorokausirytmien puuttuminen, läksyjen tekemättömyys tai oman toiminnan ohjauksen haasteet. Näiden haasteiden kanssa voi työskennellä useampi eri taho ja lapsen tukiverkostossa saattaa olla useita eri toimijoita, esimerkiksi sosiaalihuolto, lastensuojelu ja psykiatria (ks. Bibby 2013, 107–109). Tarvitessaan muut toimijat saattavat pyytää lapsen asiakirjoja myös koulukuraattorilta. Siksi yhteistyön tekeminen onkin tärkeää myös dokumentointitasolla. Tätä kautta voidaan esimerkiksi vähentää päällekkäisen työn tekemistä ja näin vaikuttaa sekä työntekijä- että talousresursseihin. Tämän pohjalta näen tärkeänä, että dokumentointikäytäntöihin kiinnitetään huomiota ja niitä kehitetään. Tärkeää on myös se, että asiakirjoihin tehdään mahdollisimman hyvin oppilaan kasvua, kehitystä ja koulunkäyntiä tukevia merkintöjä hänen etunsa näkökulmasta.

Kaikissa sosiaalityön kentissä asiakirjojen dokumentoimisella on useita merkityksiä. Niillä on merkitystä niin asiakkaalle, työntekijälle, vanhemmille/huoltajille (jatkossa käytän sanaa vanhemmat) kuin yhteistyötahojenkin työntekijöille. Tarja Vierula (2012; 2014; 2015; 2017) on tutkinut niiden merkitystä asiakkaan edulle (2012) ja vanhemmille (2014; 2015; 2017). Marek Perlinski ja kumppanit (2013) puolestaan ovat

tutkineet sitä asiakkaan ja työntekijän välisen luottamussuhteen näkökulmasta. Kun asiakirjat on dokumentoitu riittävässä kontekstissaan, ne sisältävät riittävän tarkat, todelliset ja huolelliset tiedot. Silloin niistä on helposti saatavissa tarvittavaa tietoa asiakkaan ja työntekijän eli tutkielmassani koulukuraattorin välisestä työskentelystä. Sosiaalityön dokumentointia on tutkinut muun muassa Aino Kääriäinen (2005).

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella koulukuraattoreiden dokumentointia. Tutkimuskysymykseni ovat: Millaisia ovat koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöt ja millaisia haasteita sekä mahdollisuuksia dokumentoimiseen liittyy? Avoimia kysymyksiä sisältävällä kyselylomakkeella on tarkoitus selvittää koulukuraattoreiden dokumentointikäytäntöjä eli sitä, mitä dokumentoidaan (sisällöt) ja miten dokumentoidaan (tavat). Lisäksi tutkielmani tavoitteena on selvittää millaisia haasteita ja mahdollisuuksia koulukuraattorit jäsensivät dokumentointiin liittyen. Tutkielmani kautta pyrin laajentamaan omaa ymmärrystäni asiakasdokumentoinnista koulun sosiaalityössä. Lisäksi tutkielma tuo uusia työvälineitä ja tutkimuksellista näkökulmaa koulun sosiaalityöhön.

Tutkielmani etenee siten, että johdannon jälkeen esittelen luvussa kaksi koulukuraattorin toteuttamaa koulun sosiaalityötä. Kolmannessa luvussa vien lukijat matkalle koulun sosiaalityössä toteutettavaan dokumentointiin. Luvussa käsitellään sosiaalityön asiakirjoja, dokumentointia vallan näkökulmasta ja asiakkaiden osallisuutta dokumentointiin. Avaan tutkimustehtävää sekä tutkimuksen toteuttamista neljännessä luvussa. Viidennessä luvussa esittelen tutkimukseni keskeisimpiä tuloksia koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöistä. Peilaan niitä suhteessa sosiaalityön dokumentointiin ja sitä koskevaan tutkimukseen. Luvussa kuusi esittelen tutkimustuloksien mukaisia johtopäätöksiä, pohdin tutkielmaani ja siihen liittyvää tutkimusta.

2 KOULUKURAATTORI TOTEUTTAA KOULUN SOSIAALITYÖTÄ

Tässä luvussa esittelen ensin mitä on sosiaalityö ja sen jälkeen kuvaan koulun sosiaalityötä. Suomessa sosiaalityö on vahvasti sidoksissa yhteiskunnallisiin arvoihin ja eettisiin periaatteisiin (Laitinen & Kemppainen 2010, 153–157; Pohjola 2019, 330). Sosiaalityön tehtävänä on tukea kansalaisia vaikeissa elämäntilanteissa (Kananoja 2017, 27). Sen juuret ovat lähtöisin kirkon auttamistyöstä, vapaaehtoisten hyväntekeväisyystyöstä ja terveydenhuollon sosiaalityöstä, mutta nykyisin sosiaalityö on lakisääteistä palvelua, jota kuntien on tarjottava asukkailleen (mt., 27). Koulukuraattorin työ on puolestaan aluksi ollut vahvasti sidoksissa kasvatustieteeseen sekä kasvatustieteiden tutkimukseen (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 28–30, 159). Ajan myötä siitä on kehittynyt osa sosiaalityön ammatillista kokonaisuutta (Kananoja 2017, 27), jossa tulee ottaa huomioon, niin yksilöllinen kuin yhteiskunnallinenkin ulottuvuus (Pohjola 2019, 324). Aulikki Kananojan (2017, 27) toteaa, että sosiaalityö on ammattiala, joka tunnustetaan kansainvälisesti ja jota myös koulun sosiaalityötä toteuttavan koulukuraattorin työ on.

Sosiaalityö on asiakas- ja asiantuntijatyötä, jonka tarkoituksena on tukea muutosta yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365). Anneli Pohjola (2019, 325) kuvaa sosiaalityötä yhteiskunnallisena muutostyönä, jolla on vahva suhteisuus niin sosiaalisiin ilmiöihin ja ongelmiin kuin myös ihmisten elämäntilanteisiin ja elinolosuhteisiin. Sosiaalityöllä siis vaikutetaan yksilöiden ja perheiden elämään (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365; Kananoja 2017, 30). Sosiaalityön tarkoituksena on rakentaa sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, jonka ydinasiana on yksilön, perheen ja yhteisön tarpeisiin vastaaminen (IFSW 2014; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365). Sosiaalityön vaikutuskeinoja ovat vahvistaa kansalaisten omia toimintaedellytyksiä ja vähentää vaikeiden elämäntilanteiden aiheuttamaa sosiaalis-taloudellista kuormitusta (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365; Kananoja 2017, 30; Pohjola 2019, 328). Sosiaalityön tavoitteena on myös vahvistaa yksilöiden ja perheiden omatoimista pärjäämistä, hyvinvointia sekä osallisuutta ja yhteisöjen eheyttä (IFSW 2014). Sosiaalisen tuen ja palvelujen yhdistäminen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa on sosiaalityössä tärkeää yhteistyötä yksilöiden,

perheiden ja yhteisöjen hyväksi (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 362, 365, 374). Sosiaalityön on myös ohjattava ja seurattava edellä mainittujen asioiden toteutumista ja vaikuttavuutta (mt., 365). Näitä samoja tavoitteita löytyy myös koulun sosiaalityön toiminta-ajatuksesta.

Koulun sosiaalityö on hyvin lähellä muita sosiaalityön alueita ja siitä löytyykin yhteyksiä muihin sosiaalityön kenttiin, joten koulukuraattori edustaa kouluissa ja koulujen opiskeluhuoltoryhmissä sosiaalityön asiantuntemusta (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 26; 2006, 24; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 362). Suomessa toteutettavaan koulun sosiaalityöhön löytyy yhteneväisyyttä muualta maailmasta, vaikka pääpainoalueet voivatkin hieman vaihdella. Muun muassa Uudessa-Seelannissa koulun sosiaalityössä työskentelee sosiaalityöntekijöitä, joiden työn painopistealueina ovat ehkäisevä työ sekä varhainen puuttuminen ja lasten hyvinvoinnin tukeminen (O'Connor 2013, 78–80). Kanadassa Ontariossa koulun sosiaalityössä toimivien sosiaalityöntekijöiden toiminnan painopisteitä puolestaan ovat kiusaamisen, kouluväkivallan ja mielenterveyshaasteiden ehkäiseminen, kriisiavun antaminen sekä oppilaiden tukeminen näihin liittyvissä haasteissa (Bibby 2013, 93–100). Suomessa koulun sosiaalityö on osa laajaa sosiaalityön kenttää ja Kananoja (2017, 31–32) toteaaakin sen olevan olennainen osa lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävää sosiaalityötä.

Laissa on määritelty sosiaalityön alueet, jotka kunnan tulee järjestää ja yhtenä näistä tuen tarpeisiin vastaavista sosiaalipalveluista mainitaan opiskeluhuolto (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 14 §; ks. myös Kananoja 2017, 29–32.) Koulun sosiaalityö on osa opiskeluhuoltoa, jota toteuttaa koulukuraattori (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 28). Hanna Gråsten-Salonen ja Mervi Mehtiö (2017, 362) toteavat, että koulun sosiaalityöllä pyritään edistämään opiskelijoiden hyvinvointia. Siihen kuuluvat sosiaalisen kasvun ja arjen sujumisen lisäksi myös toimintakyvyn sekä vuorovaikutuksen tukeminen (mt., 362). Ammattinetti (2020) kuvaakin koulukuraattoria ehkäisevään lastensuojelutyöhön erikoistuneena kouluissa toimivana sosiaalialan asiantuntijana, joka auttaa oppilaita heidän mahdollisissa sosiaalisissa ja psyykkisissä vaikeuksissaan koulunkäyntiin tai ihmissuhteisiin liittyen (ks. myös Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 363).

Naapurimaassamme Ruotsissa laki ei määrittele koulun sosiaalityön toteuttajilta vaadittavaa sosiaalialan tutkintoa (Isaksson & Sjöström 2017, 192). Ruotsin koulutuslaissa käytetään termiä 'psychosocial interventions' eli psykososiaaliset interventiot, jolla kuvataan koulun sosiaalityöntekijöiden tehtäviä (mt., 192). Suomen lainsäädäntö puolestaan määrittää opiskeluhoillon koulukuraattoripalvelut sekä vastaavan koulukuraattorin ja koulukuraattorin ammattipätevyudet (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 7 §, 15 §, 16 §). Koulukuraattoritoimintaa säätelevät myös perusopetuslaki (628/1998, 31a §), ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 14 §).

Koulukuraattorina voi toimia oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) seitsemännen pykälän mukaisesti vähintään sosiaaliohjaaja. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimus (272/2005, 6 §) määrittää sosiaaliohjaajaksi henkilön, jolla on sosiaalialalle suuntautuva sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, esimerkiksi sosionomi (AMK). Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013, 7 §) määrittää vastaavan koulukuraattorin pätevyysvaatimukseksi ylemmän korkeakoulututkinnon sosiaalityön pääaineopintoineen tai pääainetta vastaavine opintoineen (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005, 3 §; ks. Suhonen 2010, 210–213). Pätevyysvaatimusten lisäksi koulukuraattoreiden työnkuviissa on eroja, toteavat Gråsten-Salonen ja Mehtiö (2017, 366–367; vrt. Bibby 2013, 96–100). He erittelevät vastaavan koulukuraattorin ja koulukuraattorin työnjakoa seuraavasti. Vastaavan koulukuraattorin vastuulla on koko koulun sosiaalityön prosessi ja hän toimii tukena sekä konsulttina koulukuraattoreille. Koulukuraattorin työ puolestaan on yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa ja ohjausta eli sosiaaliohjausta. (Gråsten-Salonen ja Mehtiö 2017, 366–367.)

Sipilä-Lähdekorven (2006, 11) mukaan koulukuraattoreiden työkenttä on sosiaalista työtä, johon yhdistyy pedagoginen näkökulma ja heidän tehtävänänsä on olla varmistamassa oppivelvollisuuden suorittamista. Näin koulukuraattorit ovat mukana toteuttamassa ja täydentämässä koulun perustehtävää ja vaikuttamassa lasten sekä nuorten hyvinvointiin (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 11; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 366). Koulukuraattorit ovat koulun sosiaalialan ammattilaisia, joiden tehtävänä on tarjota oppilaalle riittävä tuki ja ohjaus koulunkäyntiin sekä hänen sosiaaliseen ja psyykkiseen kehitykseensä (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 20–21, 24; Gråsten-Salonen &

Mehtiö 2017, 362). Lisäksi koulukuraattori toimii oppilaan oman kasvun ja kehityksen haasteissa hänen tukena tarjoten ohjausta sekä muita mahdollisia tukitoimia oppilaan koulutaipaleen aikana (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 363–365; Ammattinetti 2020). Kodin ja koulun yhteistyön tukeminen, kehittäminen sekä vanhempainiltoihin osallistuminen ovat myös osa koulukuraattorin työtä (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 27; 2006, 18; Ammattinetti 2020).

Gråsten-Salonen ja Mehtiö (2017, 362) kuvaavat koulukuraattorin työtä oppilaiden terveen kasvun ja myönteisten vuorovaikutussuhteiden kehittämisen tukemiseksi koulu yhteisössä. Kuten jo aiemmin totesin, nimittää Kananoja (2017, 31–32) koulukuraattorin työtä osittain lapsi- ja nuoriso- sekä perhesosiaalityöksi (vrt. Rasa & Vuolukka 2019, 258). Gråsten-Salonen ja Mehtiö (2017, 365–366) vahvistavat tätä ajatusta toteamalla, että koulukuraattori toteuttaa sosiaalityötä niin oppilaiden kuin hänen perheenjäsentensäkin kanssa. Näiksi perheenjäseniksi mainittiin muun muassa vanhemmat, sisarukset sekä muut mahdolliset oppilaan perheenjäsenet, esimerkiksi sijaisvanhemmat (mt., 365–366).

Tällainen yhteen oppilaaseen ”kohdistuva” toiminta on **yksilötason** koulukuraattorityötä, jossa korostuu ennaltaehkäisevyys ja varhainen tuki (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 20–21; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 364, 367). Koulukuraattoreiden tehtävänä on tarjota riittävä tuki oppilaalle hänen sitä tarvitessaan, esimerkiksi koulunkäyntiin, ihmissuhteisiin tai kasvuun ja kehitykseen liittyvissä haasteissa (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 20–21). Koulukuraattorin kanssa käydyt keskustelut ovat aina luottamuksellisia oppilaan ja koulukuraattorin välisiä keskusteluja (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 27). Oppilas voi ohjautua koulukuraattorille omasta aloitteestaan tai vanhempien toiveesta. Myös opettaja tai muut koulun aikuiset sekä oppilaan elämässä mukana olevat muut aikuiset, voivat ohjata oppilaan koulukuraattorin tuen piiriin. Muita mahdollisia aikuisia ovat muun muassa sijaisvanhemmat, psykologi, lääkäri, lastensuojelu- ja perheneuvolatyöntekijä. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 45–46; 2006, 22; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 367.) Edellä mainittujen tahojen yhteydenoton lisäksi voivat koulukuraattorit toimia yhteistyössä muiden tukipalveluiden tuottajien, esimerkiksi tukihenkilöiden, terapeuttien, psykiatrian

poliklinikoiden ja osastojen sekä sijaishuoltoyksikön työntekijöiden kanssa (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 27; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 367).

Yksilötason työssä koulukuraattori tekee yhden oppilaan tuen varmistamiseksi yhteistyötä tarvittaessa perheiden, opettajien ja koulun muun henkilökunnan sekä muiden viranomaisten kanssa (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 12, 286–287; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365–366). Yksittäisen oppilaan koulunkäynnin tukemiseksi voidaan järjestää monialainen asiantuntijaryhmä, jossa on oppilaan ja vanhempien lisäksi mukana, esimerkiksi opettaja, koulukuraattori ja mahdollinen yhteistyötahon edustaja (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14 §, 19 §). Tämä yhteistyötaho voi olla esimerkiksi lastensuojelu, poliisi tai muu viranomaisedustaja (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 27; 2006, 18). Monialaisessa asiantuntijaryhmässä käsitellään asioita yksilö- ja tapauskohtaisesti (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14 §). Niin sanottuja verkostoneuvotteluja voivat järjestää esimerkiksi muut oppilaan psykososiaaliseen verkostoon kuuluvat tahot, kuten lastensuojelu tai perheneuvola ja niissä voidaan sopia esimerkiksi tukitoimien jakamisesta (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 27–28; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 374). Tällaisen yhteistyön tekemisen vaatimuksena on, että oppilas ja vanhemmat tietävät tehtävästä yhteistyöstä ja ovat itse mahdollisuuksiensa mukaan neuvotteluissa mukana (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14 §, 19 §; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 41 §).

Yhteisötasolla tapahtuvaa koulukuraattorin työtä on luokka- ja koulu yhteisön vuorovaikutuksen tukeminen sekä muu koulu yhteisön hyvinvoinnin tukeminen. Yhteisötason toiminnalla koulukuraattori pyrkii tukemaan kaikkien koulu yhteisön jäsenien kokemusta turvallisesta ja hyvinvoivasta koulu yhteisöstä. Tämä toteutetaan yhteistyössä koulun muun henkilökunnan ja mahdollisten koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin koulukuraattori voi esimerkiksi pitää yksin tai yhdessä yhteistyötahon edustajan kanssa ryhmäytymiseen tai sosiaalisiin suhteisiin liittyviä tunteja (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 24, 27; 2006, 18; Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 370; vrt. Bibby 2013, 96–100).

Lisäksi koulukuraattori osallistuu oppilaitoskohtaiseen opiskelu huoltoryhmään (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 27; 2006, 18). Tämän tehtävänä on huolehtia oppilaitoksen oman

opiskeluhuollon suunnittelusta ja toteuttamisesta sekä vastata myös oppilaitoksen oman opiskeluhuollon arvioinnista ja kehittämisestä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14 §; Ammattinetti 2020). Koulukuraattorin tehtävänä on tuottaa asiakastyöhön perustuvaa tietoa, jonka avulla yhteisötasoinen sekä oppilaitoskohtainen opiskeluhoitotyö voidaan suunnata tarpeita vastaavaksi (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, 365–366). Näitä tietoja ovat yleisellä tasolla lasten, nuorten ja perheiden tarpeista muodostuvat tiedot, jotka eivät sisällä yksilöityjä oppilastietoja. Lisäksi koulukuraattorin on tuotettava tietoa edellä mainittujen tarpeiden yhteiskunnallisista yhteyksistä. Koulukuraattorin on myös tiedotettava lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin suunnattujen toimenpiteiden vaikutuksista. Näitä on annettava yhteisöllisessä oppilaitoskohtaisessa palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä sekä mikäli tietoja pyydetään niin myös organisaatio-, kunta- tai yhteiskuntatasoisesti. (Mt. 365–366, 371.)

Näihin edellä kuvattuihin koulukuraattorin tehtäviin liittyy myös dokumentointia ja Kääriäinen (2003, 5–6) on todennutkin, että dokumentointi on osa sosiaalityötä. Seuraavassa luvussa tarkastelen dokumentointia koulun sosiaalityössä.

3 DOKUMENTOINTI KOULUN SOSIAALITYÖSSÄ

Tässä luvussa avaan dokumentointia koulun sosiaalityön ja sitä kautta myös koulukuraattoreiden näkökulmasta. Käsittelen luvussa 3.1 sosiaalityön asiakirjoja ja niiden merkitystä. Luvussa 3.2 tarkastelen dokumentointia vallan näkökulmasta sekä luvussa 3.3 asiakkaiden osallisuutta dokumentointiin. Dokumentoinnilla Kääriäinen (2003, 5–6) tarkoittaa erilaisten asiakirjojen laatimista. Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015, 3 §) puolestaan toteaa, että dokumentoimisella tarkoitetaan merkintöjen tekemistä asiakirjaan. Tutkielmassani dokumentoinnilla kuitenkin tarkoitetaan asiakirjan dokumentoimista yhdessä sähköiseen muotoon. Laatimisella puolestaan tarkoitetaan tutkielmassani etukäteisvalmisteluja eli asiakirjatekstin hahmottamista ennen sen dokumentoimista sähköiseen muotoon.

Kääriäisen (2003, 5–6, 14) mukaan, asiakirjoilla on vahva merkitys sosiaalityössä ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Hänen (mt., 14) mukaansa asiakirjat voivat olla muun muassa kirjeitä, mutta myös erilaisia organisaatioiden asiakirjoja. Kääriäisen (mt.) tavoin, käytän tutkielmassani sanaa asiakirja, joka toimii synonyymina sanalle dokumentti. Tutkielmassani se käsittää koulun sosiaalityön asiakas- ja opiskeluhoitokertomukset, lausunnot, suunnitelmat, päätökset ja muut mahdolliset oppilaan asiaan liittyvät asiakirjat.

Koulukuraattorien dokumentoimia asiakirjoja säätelevät samat lait kuin sosiaalihuollon asiakirjoja (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 20 §). Lain sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015) neljännen pykälän mukaan kaikki sosiaalihuollon ammattihenkilöt, myös koulukuraattorit, ovat velvollisia dokumentoimaan asiakastyöhönsä liittyvät tiedot asiakasta koskeviin asiakirjoihin. Koulukuraattorin tulee dokumentoida muun muassa yksilö- ja opiskeluhoitoryhmätapaamisissa saamansa, oppilaan koulunkäynnin ja hyvinvoinnin kannalta merkitykselliset tiedot, työnantajansa hankkimaan tietojärjestelmään (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 20 §). Seuraavassa kappaleessa perehdytään hieman tarkemmin sosiaalityön asiakirjoihin ja niihin liittyviin asioihin.

3.1 Sosiaalityön asiakirjat ja niiden merkitys

Koulun sosiaalityössä dokumentoidaan tietoa oppilaasta. Asiakkuus sosiaalityössä alkaa palvelutarpeen arvioinnin kautta (Pohjola 2010, 65). Tästä alkaneen asiakkuuden aikana dokumentoidaan asiakaskertomukseen kaikki toteutuneet asiakastapaamiset (Laaksonen ym. 2011, 17–19) eli koulun sosiaalityössä asiakasta koskevat oppilas- ja opiskeluhuollon tapahtumat. Asiakirjoista on löydettävä myös tieto asiakkuuden päättymisestä (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015, 4 §). Asiakaskertomus on yleisin asiakirja, jota sosiaalityöntekijä tuottaa (Laaksonen ym. 2011, 38–50). Se on vapaamuotoinen asiakirja, johon on dokumentoitu tietoa erilaisista asiakkuuteen liittyvistä tapahtumista ja joka on yksi parhaiten asiakasprosessia kuvaavista asiakirjoista (mt., 38–50).

Muita koulukuraattorin tuottamia asiakirjoja ovat erilaiset lausunnot, joita voivat pyytää esimerkiksi sosiaalipalvelu (lastensuojelu) tai terveydenhuoltopalvelu (lastenpsykiatria) (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 27). Näitä ovat myös erilaiset ”pyynnöt”, muun muassa sosiaalihuollon alaisten tukitoimien palvelutarvearvio ja ilmoitukset (esimerkiksi lastensuojeluilmoitus ja rikosilmoitus) (mt., 27). Myös erilaiset suunnitelmat, esimerkiksi asiakas- tai tukisuunnitelmat dokumentoidaan, mikäli niitä laaditaan. Asiakirjoihin kootaan tietoa kaikkien tapahtumien järjestämiseen, toteutumiseen ja asiakasprosessin seurantaan sekä muita oppilaan asioihin liittyviä tietoja, jotka ovat oppilaan edun ja koulukuraattorin työn kannalta välttämätöntä tietoa (Kääriäinen 2003, 165–171; Sipilä-Lähdekorpi 2004, 27). Nämä tiedot sisältävät oppilaan ajatuksia hänelle tärkeistä ihmisistä, hänen haasteista koulunkäyntiinsä liittyen sekä hänen kertomaansa tietoa hänen omassa elämässään sekä arjestaan niin koulussa kuin kotonakin (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 27; ks. Kääriäinen 2003, 165–171; Laaksonen ym. 2011, 23–27).

Sosiaalityön ja sitä kautta myös koulun sosiaalityön dokumentoimista sääteleviä lakeja on useita. Näitä lakeja ovat: laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), hallintolaki (434/2003), laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007), sosiaalihuoltolaki (1301/2014), laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015) ja tietosuojalaki (1050/2018). Koulukuraattoreiden tietojärjestelmiä selvittänyt Suhonen

(2010, 204, 217–219) onkin todennut, että eri lakeihin hajautetut erilaiset vaatimukset dokumentoinnista koulun sosiaalityössä tekevät dokumentoinnista melko kirjavaa. Lain vaatimuksen täytyminen ei ole pelkästään merkityksellistä sosiaalityöntekijöiden dokumentoinnissa, vaan myös se, että heidän tuottamansa asiakirjat ovat merkityksellisiä asiakkaalle sekä osa asiakkaan elämäntarinaa (Kääriäinen 2005, 160–164; Vierula 2014, 344–347).

Yllä mainittujen asiakirjoihin dokumentoitavien tietojen tarkoituksena on mahdollistaa sosiaalityöntekijän eli tutkielmassani koulukuraattorin riittävät tiedot niin, että koulukuraattori pystyy tukemaan asiakasta parhaalla mahdollisella tavalla (Kääriäinen 2003,4). Koulukuraattorit ovat koulun sosiaalialan ammattilaisia, joten rinnastan heidät Philip Gillinghamin (2015) artikkelin sosiaalityöntekijöihin. Gillinghamin (mt., 1605–1606) mukaan asiakirjoihin dokumentoidaan kaikki sellaiset tiedot, jotka ovat merkityksellisiä asiakkaan eli tutkielmassani oppilaan kannalta. Nämä tiedot dokumentoidaan sen sosiaalityön kentän näkökulmasta, jota dokumentoija edustaa (mt., 1605–1606).

Kääriäinen (2003; 2004; 2005) ja Vierula (2012; 2014; 2015; 2017) ovat tutkineet sosiaalityön dokumentointia lastensuojelun näkökulmasta. Sosiaalityön asiakirjojen huolellisella dokumentoimisella on useita eri merkityksellisyyksiä, joista edellä on tullut esille muun muassa niiden merkitys asiakkaalle. Kääriäisen (2005) ja Vierulan (2014) mukaan sosiaalityöntekijä eli tutkielmassani koulukuraattori saa dokumentoida asiakirjojhinsa vaan sellaiset tiedot asiakkaasta ja asiakkaaseen liittyvästä asiasta, jotka ovat hänen työssään tärkeitä ja merkityksellisiä. Myös työntekijän käyttämän henkilörekisterin käyttötarkoituksen kannalta olennaiset asiat on dokumentoitava. Huuskonen (2014, 61–62) täsmentää tarvittavien tietojen dokumentoimisen olevan vaatimus siihen, että sosiaalityöntekijä ymmärtää asiakkaan tilanteen riittävässä laajuudessa. Huuskonen (mt., 61–62) korostaa, että asiakkaan tilanteen arvioiminen vaatii sosiaalityöntekijältä taitoa ottaa huomioon kaikki asiakkaan elämän osa-alueet ja niiden vaikutukset toisiinsa. Asiakkaan tilanteen dokumentoimisessa tulee huolehtia siitä, että asiakkuuteen liittyvien asioiden ja tilanteiden lisäksi asiakirjasta löytyy tietoja myös asiakkaan tilanteeseen vaikuttavista perheeseen, kulttuuriin ja yhteiskuntaan liittyvistä asioista (Laitinen & Kempainen 2010, 138–139; Huuskonen 2014, 61–65).

Asiakkaan ja vanhemman lisäksi sosiaalityöntekijän asiakirjat ovat merkityksellisiä ja palvelevat myös mahdollisesti muita asiakasta tukevia viranomaistahoja, esimerkiksi lastensuojelua ja lastenpsykiatriaa. Nämä tahot voivat pyytää sosiaalityöntekijän asiakkaastaan dokumentoimia asiakirjoja itselleen. Sen vuoksi kaikki sosiaalityön asiakirjat on dokumentoitava sellaisella kielellä ja huolellisuudella, että oli sen lukijalla mikä tahansa rooli (esimerkiksi vanhempi tai psykiatrian työntekijä) saa hän tapahtumasta selkeän kuvauksen ja löytää siitä tarvitsemansa tiedon. Sosiaalityön asiakirjat voivat olla merkityksellisiä myös esimerkiksi oikeusviranomaiselle tai tietosuojavaltuutetulle. Niiden dokumentoinnissa on myös huomioitava se, että mikäli asiakirjaa lukee edellä mainitut, on lukijan saatava siitä todellinen käsitys asiakkaan tilanteesta ja tapahtumista miettimättä lainkaan sen kirjoittajaa. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijän on dokumentoitava asiakirjat sellaiseksi, että lukija ymmärtää asiakirjasta asiat, niiden kontekstin ja seuraukset perusteluineen. (Kääriäinen 2005, 160–164; Vierula 2014, 344–347; ks. myös Laaksonen ym. 2011; Gillingham 2015.)

Sosiaalityön asiakirjoilla on merkitystä työntekijän vaihtuessa uudelle työntekijälle. Yean Wang ja kumppanit (2020) nostavatkin esille tärkeän asian, jolla on merkitystä sosiaalityön dokumenttien tärkeyteen. Wang ja kumppanit (mt., 2) toteavat, että Kiinassa ja ympäri maailmaa sosiaalityötä haastaa työntekijöiden vaihtuvuus. Heidän (mt., 2) mukaansa tämä vaikuttaa sosiaalityön laatuun ja johdonmukaisuuteen. Myös Kääriäisen (2003, 3–4) mukaan työntekijöiden vaihtuvuus heikentää asiakkaiden saamaa palvelua ja sen laatua sekä asettaa haasteita asiakastyön dokumentoinnille. Yksi esimerkki dokumentoinnin merkityksellisyydestä on se, jos työntekijä vaihtuu kesken asiakasprosessin, eikä edellinen työntekijä ole dokumentoinut asianmukaisesti ja systemaattisesti asiakkaan tietoja asiakirjoihin (mt. 3–4). Tällöin ei uusi työntekijä pysty seuraamaan asiakasprosessin etenemistä eikä suunnitelmien toteutumista (mt., 3–4).

Peilaan tätä seuraavassa tekstissä koulukuraattoreiden vaihtuvuuteen ja sen vaikutukseen dokumentointiin. Koulukuraattorin vaihtuessa kesken asiakasprosessin, ja jos vanhalla ja uudella koulukuraattorilla ei ole mahdollisuutta vaihtaa tietoja asiakasoppilaasta, on uusi koulukuraattori asiakirjoista saatavan tiedon varassa.

Asiakaskertomuksen huolellinen dokumentointi mahdollistaa, että sen avulla uusi koulukuraattori voi suunnitella, toteuttaa ja seurata tavoitteiden toteutumista niin koulukuraattorin kuin oppilaankin näkökulmasta ilman katkeamaa ja tämä tukee oppilaan etua. Suhonen (2010, 204–208) toteaaakin, että koulukuraattorit ovat nähneet huolellisen dokumentoinnin asiakastyön suunnittelun ja onnistumisen kannalta sekä uusien koulukuraattoreiden perehdyttämisessä tärkeäksi. Tällöin puhutaan tiedon siirrosta. Kuvaan sitä tarkemmin luvussa 5.5. Kääriäinen (2003, 3–4) puolestaan toteaa, että hyvä dokumentointi mahdollistaa asiakkaan oikeuksien toteutumisen. Lisäksi se vahvistaa työntekijän itsensä mahdollisuuksia tukea asiakasta sosiaalityön prosessissa (mt., 3–4). Kääriäisen (2005, 165–168) mukaan dokumentoimisella tärkeä ja keskeinen tiedonmuodostuksellinen tehtävä. Seuraavassa luvussa tarkastelen dokumentointia vallan näkökulmasta, jota voidaan toteuttaa myös dokumentoitavien tietojen kautta.

3.2 Dokumentointi vallan näkökulmasta

Kääriäinen (2004, 97) toteaa, että dokumentoitua tekstiä voidaan käyttää vaikuttamisen ja vallan välineenä. Hänen (mt., 97) mukaansa se on asiakkaan kannalta merkityksellistä. Sosiaalityöntekijän dokumentoima asiakasta koskeva asiakirja on osa asiakkaan henkilökohtaista dokumentoitua materiaalia ja siinä näkyy hänen elämästään sosiaalityön asiakirjoihin dokumentoitu ”versio” (Kääriäinen 2005, 160–162, 165–168). Kuitenkin kun tapahtumasta on muodostettu tietoa asiakaskertomukseen, tulee siitä sosiaalityöntekijän kanssa jaettuna osa instituution virallisesti hallitsemaa tietoa asiakkaan elämästä (Vierula 2014, 344–347). Tätä kautta asiakas muuttuu oman elämäntarinansa omistajasta myös tietämisen kohteeksi (mt., 344–347; Vierula 2017, 94). Myös Saila Huuskonen (2014, 61–62) on samalla linjalla Kääriäisen (2005) sekä Vierulan (2014) kanssa ja toteaa, että sosiaalityön tutkimus korostaa kokonaisvaltaisesti sosiaalityön asiakkaan elämäkerrallisen kertomuksen arvoa.

Kääriäinen (2004, 97, 102–104) ja Vierula (2012, 149–150; 2017 93–97) pohtivat tiedonmuodostusta instituutionaalisesta näkökulmasta ja toteavat, että dokumentoitua tekstiä pidetään usein totena. Dokumentointia voidaan käyttää vaikuttamiseen, hallinnolliseen päätöksentekoon sekä vallan välineenä (Kääriäinen 2004, 102–104;

Vierula 2012, 149–150). Aino Kääriäisen (2004, 97; 2005, 165–168) sekä Saira Huuskosen ja Pertti Vakkarin (2011, 159) ajatuksia siirtäen koulun sosiaalityöhön, voi koulukuraattorin työssä tulla eteen tilanteita, joissa esimerkiksi asiakaskertomukseen dokumentoiduilla työntekijän ja asiakkaan tai vanhemman tai muiden paikalla olijoiden näkemysroilla on merkitystä oppilaan tilanteen seurannan ja mahdollisten tukitoimien kannalta. Huuskonen ja Vakkari (mt., 159) viittaavat siihen, että näkemyserot voivat olla myös viranomaisten välisiä (ks. myös Huuskonen 2014, 105). Tällä on merkitystä, koska esimerkiksi neuvottelussa saadun tiedon virheellisesti tai väärin dokumentoinnilla, tärkeiden asioiden tai mielipiteiden dokumentoimatta jättämisellä voidaan vaarantaa asiakkaan etua (Kääriäinen 2004, 97; 2005, 165–168; Huuskonen & Vakkari 2011, 159; Vierula 2012, 149–150).

Frederic G. Reamer (2005, 326) korostaakin, että selkeä ja kattava dokumentointi on kaikissa asiakastilanteissa todella tärkeää. Huolellinen, tosiseikkoihin pidättäytyvä ja huomaavainen dokumentointi on tärkeää siksi, että puutteelliset tiedot voivat aiheuttaa virhearviointeja toiminnan suunnittelulle ja tukimuodoille (Reamer 2005, 326). Tällöin asiakkaan etu kärsii siitä ja häneltä voi jäädä saamatta tarvitsemansa tuki tai siitä voi jopa pahimmassa tapauksessa aiheutua hänen elämäänsä lisää tai vaikeampia haasteita (Vierula 2012, 149–150). Huolellisella dokumentoinnilla voidaan lisätä lapsen tai muiden paikalla olleiden ja työntekijän välistä luottamuksellisuutta sekä asiakkaan turvallisuuden tunnetta (Backe-Hansen 2018, 233–234). Se voi vahvistaa lapsen luottamusta dokumentoijaan niin paljon, että hän tuottaa oman näkemyksensä avoimesti työntekijälle tiedoksi (Backe-Hansen 2018, 233–234; vrt. Vierula 2017.) Toisaalta Vierula (2017, 101) toteaa, että yhdessä dokumentoiminenkaan ei kuitenkaan voi hävittää työntekijän ja asiakkaan tai vanhemman välisiä valta-asetelmia.

Nigel Parton (2008) on tutkinut sosiaalityön muutosta viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Hän toteaa, että dokumentoidun tiedon muodosta on tullut monessa suhteessa aikaisempia vuosikymmeniä virallisempaa ja se edellyttää dokumentoijalta useita erilaisia sekä yksityiskohtaisia tapahtumakirjauksia. Parton jatkaa, että työntekijän keräämällä tiedolla on poliittista merkitystä eli sitä voidaan käyttää esimerkiksi taloudellisista asioista tehtävien päätösten taustalla. Dokumentoiduilla

asiakasmäärillä, tukitoimien muodoilla, ynnä muulla sellaisella, voidaan mitata sosiaalityön toteutumisen, merkittävyyden ja arvokkuuden astetta ja sillä on valtaa poliittisten päätösten laadinnassa. (Parton 2008, 260–261)

Gillinghamin (2011, 299) mukaan tietokonepohjaiset tietojärjestelmät ovat Australiassa tulleet osaksi sosiaalityötä, koska niiden uskottiin lisäävän työn tehokkuutta. Hän jatkaa, että tietojärjestelmät on luotu tallentamaan tietoa työntekijöiden työskentelystä asiakkaiden kanssa. Hän toteaa, että tietojärjestelmillä on todettu olevan mahdollisuuden myös estää työntekijöiden työskentelyä ja asiakkaiden palveluiden saamista (mt., 300). Kymmenen vuotta Partonin (2008) tutkimuksen jälkeen, ovat Eileen Munro ja Andrew Turnell (2018, 98–99) todenneet tutkimuksessaan, että aikuisten ajatuksilla ja käsityksillä on edelleen tapana hallita keskusteluja ja suunnitelmia sekä niistä laadittavia asiakirjoja. Dokumentoimisessa esille tulevia valtasuhteita voidaan katsoa monesta eri näkökulmasta. Lasten ollessa kysymyksessä on tärkeää nähdä dokumentointi ja sen merkitys heidän näkökulmastaan sekä vahvistaa heidän osallisuuttaan omien asiakirjojensa dokumentointiin (ks. Kääriäinen 2019, 382–383).

3.3 Asiakkaiden osallisuus dokumentointiin

Elisabeth Backe-Hansen (2018, 237–238) onkin tutkinut lasten kokemusta siitä, mitä on osallisuus. Vastauksissa on noussut esille lasten näkemät komponentit, joista osallisuus koostuu. Hänen tutkimuksessaan olleet lapset ovat määritelleet nämä komponentit siten, ettei kenenkään tarvitse antaa periksi, asioista keskustellaan ja tehdään kompromissi sekä toteutetaan tämä kaikki yhteistyössä. (Backe-Hansen 2018, 237–238.)

Myös Kääriäinen (2005, 160–164; 2015, 146) toteaa asiakkaiden mukaan ottamisen dokumentoimiseen olevan tärkeää. Hän toteaa, että jos esimerkiksi asiakaskertomukseen muodostetaan tietoa yhteistyössä, on asiakirjan tuolloin arvioinut ja lukenut asiakas sekä mahdolliset muut ”osakkaat”. Tällöin sen ”tietoarvo” on useasta suunnasta varmistettu, eikä laatija ole muodostanut tietoa pelkästään omasta näkökulmastaan. (Kääriäinen 2005, 160–164.) Myös lapsen osallisuutta ja asemaa omien asioidensa käsittelyyn sosiaalityössä on vahvistettu (Yleissopimus

lapsen oikeuksista 60/1991; Kääriäinen 2019, 380). Kääriäinen (2019, 391–392) korostaa lapsen osallisuutta tukevan asenneilmapiirin merkitystä lapsen edulle. Myös Gråsten-Salonen ja Mehtiö (2017, 364) näkevät opiskeluhuollon ja koulukuraattoreiden tavoitteeksi edistää oppilaiden sekä vanhempien osallisuutta.

Vierula (2017, 91–92) puolestaan on todennut tutkimuksessaan, että lastensuojeluasiakkaiden vanhempien osallisuus dokumentointiin ei riipu vain sosiaalityöntekijöistä, vaan siihen vaikuttavat myös rakenteet ja vanhempien haluttomuus tai kyvyttömyys osallistua dokumentointiin. Hän jatkaa, että näyttää kutakuinkin mahdolliselta tai vähintäänkin harhaanjohtavalta ajatella, että asiakkaiden osallisuuden näkökulma asiakirjojen dokumentoinnissa toteutuisi. Vierula toteaa, että asiakkaiden dokumentointiosallisuuden toteutuminen edellyttää asiakkaalta aktiivista asiakkuutta ja kansalaisuutta. (Vierula 2017, 91–92, 101.)

Terence O’Sullivan (2011, 45–50) onkin jakanut asiakkaan osallistumisen neljään eri tasoon. Hän on yhdistänyt osallisuustasot päätöksentekoon, mutta päätös on yksi asiakirja muiden sosiaalityössä dokumentoitavien asiakirjojen joukossa, joten näitä osallisuustasoja voi nähdä toteutettavan myös asiakaskertomuksen ynnä muiden asiakirjojen kohdalla. Näitä tasoja ovat kuulijana oleminen, kuulluksi tuleminen, dokumentointikumppanuus ja dokumentoinnin hallinnassa mukana oleminen. (mt., 45–50.) Vierula (2014) on puolestaan tutkinut lastensuojeluasiakirjojen suhdetta vanhempien henkilökohtaiseen kokemukseen dokumentoiduista asiakirjoista. Hän on tutkimuksessaan todennut, että asiakas tai vanhemmat kokevat dokumentoitujen asiakirjojen sisällön kolmella eri tasolla. Näitä tasoja ovat yhtenevä, korjaava ja kiistävä taso. (Vierula 2014, 343, 350–356.)

O’Sullivanin (2011, 45–50) tasoilla päätöksenteon osallisuudesta on paljon yhteneväisyyksiä Vierulan (2014, 350–356) suhdetasojen kanssa. Molemmat edellä mainitut kirjoittajat peräänkuuluttavat sosiaalityöntekijän taitoja siitä, että hän osaa nähdä, millaisesta osallisuuden tasosta dokumentoimisessa on kyse. Heidän (O’Sullivan 2011, 45–50; Vierula 2014, 350–356) mukaansa sosiaalityöntekijällä pitää olla kyky tukea asiakasta ja vanhempia asiakkaan edun ”parhaimmalle” tasolle. Täten toimimalla sosiaalityöntekijä toteuttaa sosiaalityön eettistä ja humanista tehtävää.

(O’Sullivan 2011, 45; Vierula 2015, 144.) Muodostettu tieto tulee olla sellaisessa tietomuodossa, että siinä on yksityiskohtaisesti kuvattu ”virallista” tietoa tapaamisesta tai muusta asiakaskontaktista (Parton 2008, 260). Muodostaessaan tietoa ja huolehtiessa asiakastyön dokumentoinnista työntekijä toimii samalla työn tekemisen ja tiedonmuodostuksen toimivan välineen ”toteuttajana” (Kääriäinen 2005, 165–168). Seuraavaksi käytän näitä O’Sullivanin (2011) ja Vierulan (2015) tasoja pohtiessani dokumentoinnin merkitystä oppilaalle osallisuuden näkökulmasta.

Yhtenevä suhde on tilanne, jossa asiakirja kannattelee asiakkaan henkilökohtaista elämää (Vierula 2014, 350–351). Sillä on keskeinen tiedonmuodostuksellinen tehtävä myös asiakkaan ja työntekijän välisessä työskentelyssä (Kääriäinen 2005, 165–168). Tällöin on asiakkaan mukaan ottaminen asiakirjojen laadintaan ja dokumentointiin tärkeää (O’Sullivan 2011, 45–50; Vierula 2014, 350–356). Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen luottamussuhde on tärkeä niin työntekemisen (Perlinski ym. 2013, 524–527) kuin myös dokumentoinnin näkökulmasta (Kääriäinen 2005, 165–168). Asiakkaan voidessa tuottaa työntekijälle omia käsityksiään ja ymmärrystään liittyen omaan arkeensa, perheen elämään tai muuhun sellaiseen, tukee tämä työntekijän ja asiakkaan välistä luottamussuhdetta (Perlinski ym. 2013, 528–529; Sinai-Glazer 2020, 248–249). Parhaimmilla osallisuustasoilla eli hallintatasolla ja dokumentointikumppanuudessa työntekijä voi luottaa siihen, että asiakas pystyy osallistumaan asiakirjojen laatimiseen (O’Sullivan 2011, 45–47). Dokumentoidessaan asiakirjan yhtäpitäväksi tai samansuuntaiseksi kuin asiakas on tapaamistilanteen kokenut, työntekijä tukee asiakasta (Vierula 2014, 350–351). Samalla hän auttaa asiakasta tiedostamaan asiakirjan laatimiseen vaikuttaneet asiat, tavoitteet ja asiakirjan sisällön itsessään avoimella vuoropuhelulla ja neuvotteluilla (O’Sullivan 2011, 46–48). Työntekijän on keskusteltava dokumentoitavista asioista asiakkaan kanssa, niin että hän tulee kuulluksi (Backe-Hansen 2018, 232–233).

Asiakkaalla on oltava mahdollisuus vaikuttaa lopulliseen asiakirjaan. Backe-Hansen (2018, 232–233) korostaa kuitenkin, että lasta ei saa painostaa osallistumaan, vaan hänen osallistumisensa pitää olla vapaaehtoista. Osallisilla on erilaiset roolit asiakirjan dokumentoimisessa, siksi on tärkeää, että kaikki osapuolet tunnistavat oman roolinsa. Tällä pyritään osapuolten väliseen yhteisymmärrykseen. Tämäkään ei silti takaa sitä,

että lopullisen asiakirjan muodosta ollaan yksimielisiä. Työntekijän on perusteltava huolellisesti asiakkaalle, mitkä asiat ovat vaikuttaneet siihen, että asiakirja ei mahdollisesti ole täysin asiakkaan hyväksymä. Työntekijän tehtävänä on huolehtia, että asiakirja on dokumentoituna totuudenmukaisesti, objektiivisesti sekä asiallisesti. (O'Sullivan 2011, 47–48; Vierula 2014, 340–351.) Omaan tutkielmaani sovellettuna tämä tarkoittaa sitä, että vaikka asiakirjan on tällöin dokumentoinut koulukuraattori omasta näkökulmastaan muodostuneena, on siinä nähtävillä myös oppilaan näkemys. Tällainen yhtenevässä suhteessa dokumentoitu asiakirja on laadittu myötätuntoisesti ja asiakasta kunnioittavasti, mahdollisia ristiriitoja myöten (Vierula 2014, 350–351). Tällä pyritään siihen, että asiakirjasta tulee hyvä, sille asetetut tavoitteet saavutetaan (O'Sullivan 2011, 46) ja asiakas tuntee voimakasta omistussuhdetta omaan asiakirjaansa (Vierula 2014, 350–351). (Ks. myös Kääriäinen 2004, 97; 2005, 165–168; Huuskonen & Vakkari 2011, 159; Huuskonen 2014, 105.)

Asiakkaan omistussuhde elämäntarinaansa voi vaarantua, mikäli dokumentoimisella ei sitä tueta (Vierula 2014, 351–354). Korjaavassa suhteessa sosiaalityöntekijä on dokumentoinut tapahtuman osittain eri lailla, kuin asiakas ajattelee sen olevan tapahtuneen. Asiakas kokee, että sosiaalityöntekijän tekemä dokumentointi tapahtumasta ja asiakkaan tilanteesta on epätarkka, ympäröivä ja ylimalkainen. Asiakas tai vanhempi kokee, että tapahtumasta olisi pitänyt dokumentoida eri asioita, yksityiskohtia tai ne on dokumentoitu irrotettuina oikeasta kontekstistaan. Korjaavassa suhteessa asiakas kokee, että asiat on dokumentoitu negatiivisessa muodossa, eikä hänen elämänsä positiivisia asioita ole huomioitu ollenkaan tai riittävästi. Tällainen dokumentointi vaatisi asiakkaan kuulemista, asiakirjan täydentämistä ja mielipideerojen kuvaamista asiakirjassa, jotta se vahvistaisi asiakkaan oikeutta omaan elämäntarinaansa. (Vierula 2014, 351–354.) O'Sullivan (2011, 48–49) kuvaisi tällaista tilannetta kuulluksi tulemisen tasoksi. Hänen (mt., 48–49) mukaansa kuulluksi tulemisen tasolla asiakas osallistuu asiakirjan laadintaan, joskin vain pienissä määrin. Korjaavassa suhteessa asiakkaalla on siis mahdollisuus tuottaa tietoa omasta kokemuksestaan dokumentoitavasta tapahtumasta, mutta hänellä ei ole takuuta siitä, että työntekijä muuttaa tai täydentää dokumentoimaansa tietoa asiakirjassa (Vierula 2014, 351–354). Työntekijä ei tällöin myöskään dokumentoi asiakirjaan asiakkaan ja

itsensä välistä näkemyseroa asiakirjan sisällöstä eikä siitä käytyä keskustelua (O'Sullivan 2011, 48–49).

Matalin osallisuustaso (O'Sullivan 2011, 49–50) ja eniten asiakkaan omistussuhdetta elämäntarinaansa kiistävä suhde (Vierula 2014, 354–356) on tilanteessa, jolloin työntekijän dokumentoimat asiat eivät ole totuudenmukaisia. Tällöin asiakasta ei kuulla dokumentoitavissa asioissa, vaan työntekijä on dokumentoinut asiat asiakkaan elämäntarinaa murtavana ja hänen omistussuhdetta elämäntarinaansa vaarantavana (Vierula 2014, 354–356). Asiakirjan asiat ovat dokumentoitu viranomaisnäkökulmasta, ehkä jopa vihjailevina, puutteellisina tai täysin virheellisinä. Työntekijä on kertonut dokumentoimansa tiedot asiakkaalle, muttei dokumentoi asiakirjaan ristiriitaisuuksista käytyjä keskusteluja eikä niiden vaikutusta asiakirjan muutostarpeeseen. Tällöin työntekijä ei ”kuule” eikä huomioi asiakkaan näkemystä asiakirjan muutostarpeesta. (Vierula 2014, 354–356.)

Dokumentointi voi siis parhaimmillaan olla sitä, että asiakas osallistuu täysin tai kumppanina asiakirjojen dokumentoimiseen (Kääriäinen 2004, 97–98). Kääriäinen (mt., 97–98) käyttää tällaisista asiakirjoista nimitystä moniääninen asiakirja tai näyttämökäsikirjoitus ja korostaa niiden merkitystä asiakkaan elämäntarinan tiedonmuodostajana ja tukijana. Hänen mukaansa näissä moniäänisissä asiakirjoissa tulee esiin kaikkien osallistujien osuudet tapahtuman etenemisessä. Moniäänisessä dokumentoimisessa on tärkeää, että muodostetussa tiedossa on dokumentoitu huolellisesti niin asiakkaan, työntekijän kuin muidenkin paikalla olleiden henkilöiden esille tuottamat tiedot. (Kääriäinen 2004, 97–98, 102–104.) Kaikkien saadessa osallistua dokumentoimiseen, tulee tapahtumasta läpinäkyvä ja siitä muodostettu tieto on yhdessä tuotettua. Tällä tuetaan kaikkia paikalla olevia kertomaan ja tuottamaan asiakirjassa näkyväksi omat näkemyksensä, kokemuksensa, käsityksensä ja mielipiteensä, ovat ne sitten muiden ajatusten kanssa samankaltaisia tai erilaisia. Jos tällaista asiakirjaa lukee joku ulkopuolinen, esimerkiksi hallinto-oikeuden asiantuntijajäsen, saa hän selkeän käsityksen tilanteesta ja lopullisiin päätöksiin vaikuttaneista asioista. (Morén 1999, 329–332; Kääriäinen 2004, 97, 102–104; Vierula 2012, 149–152.)

Sue Cumming ja kumppanit (2007) ovat tutkineet sosiaalityön dokumentointia sairaanhoidossa Australiassa. Heidän (mt.) tutkimustuloksista löytyy yhteneväisyyttä yllä olevien teorioiden (Morén 1999; Kääriäinen 2004; Vierula 2012) kanssa. Cummingin ja kumppaneiden (2007) tutkimustulokset liittyvät terveystieteiden asiakirjoihin, mutta niissä on löydettävissä paljon hyviä ajatuksia myös koulun sosiaalityön dokumentoimiseen. He ovat todenneet, että sosiaalialan työntekijän on dokumentointikäytännöissä mahdollista kehittyä kohti erinomaista dokumentoijaa. Cummingin ja kumppaneiden mukaan tämä on mahdollista, mikäli dokumentoija osaa sisällyttää dokumentoinnin tärkeimmät avainkriteerit tuottamiinsa asiakirjoihin. (mt., 246–248.) Kyseisessä artikkelissa Cumming ja kumppanit (mt., 246–248) käyttävät lähteenä dokumentointikäytäntöjen avainkriteereiden kuvaamisessa Frederic G. Reamerin (2001) teosta *The social work ethics audit: A risk management tool*. Cumming ja kumppanit (2007, 246–248) listaavat Reamerin (2001) pohjalta tärkeiksi avainkriteereiksi dokumentoimisessa sosiaalisten tapahtumien historian näkymisen, tapahtumien arvioinnin ja suunnitelmien laatimisen näkyvyyden. Lisäksi tärkeissä dokumentoinnin avainkriteereissä nousee esille yhteydenpito asiakkaisiin sekä kolmansiiin osapuoliin. Asiakirjoissa tulee näkyä muiden ammattilaisten kuulemiset, kriittiset tapahtumat tapaamisissa sekä epäonnistuneet ja peruuntuneet tapaamiset. Viimeisenä dokumentoinnin tärkeänä avainkriteerinä Cumming ja kumppanit mainitsevat lopullisen arvion koko asiakkuuden ajasta. (Reamer 2001; ref. Cumming ym. 2007, 246–248.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävän ja kysymysten määrittely

Pro gradu -tutkielmani on laadullinen tutkimus, jonka kohteena on koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöt. Koulukuraattorit ovat pieni sosiaalityötä tekevä ammattiryhmä, jonka työpaikkana on koulu ja asiakkaina oppilaat. Koulun sosiaalityössä tuotetut asiakirjat ovat osa oppilaan sosiaalityön asiakas- ja elämäntarinaa. Päädyin tutkimaan tätä aihetta, koska koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöt, eli se miten, mitä ja mihin koulukuraattorit dokumentoivat, ovat olleet vähemmän tutkimuksellisen kiinnostuksen kohteena. Toinen syy lähteä tutkimaan koulukuraattoreiden dokumentointikäytäntöjä oli se, että siirtyessäni lastensuojelutyöstä koulukuraattorityöhön huomasin koulukuraattoreiden dokumentointikäytäntöjen olevan hyvin kirjavia. 1.8.2014 on astunut voimaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), jonka mukaisesti koulukuraattorin pitää dokumentoida oppilasta koskeva asiakaskertomus asiakasrekisteriin, myös siksi mielestäni oli tärkeää tutkia koulukuraattoreiden dokumentointikäytäntöjä.

Tutkielmani tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, millaisia ovat erään keskisuuren suomalaisen maakunnan koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöt. Dokumentointikäytäntöjen kartoittamisella on tarkoitus saada tietoa siitä, mitä tutkielman kohteena olevan maakunnan koulukuraattorit dokumentoivat (sisällöt) ja miten he dokumentoivat (tavat). Lisäksi tutkielmani tavoitteena on selvittää millaisia haasteita ja mahdollisuuksia koulukuraattorit jäsentävät dokumentointiin liittyvän. Kaikkien näiden tavoitteiden tarkoituksena on löytää uusia näkökulmia ja mahdollisuuksia koulukuraattoreiden dokumentointiin. Saavuttaakseni tutkielman tavoitteet, olen laatinut kaksi täsmällistä tutkimuskysymystä, jotka ovat:

1. Millaisia ovat koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöt?
2. Millaisia haasteita ja mahdollisuuksia koulukuraattoreiden dokumentoimiseen liittyy?

4.2 Tutkimusaineiston kuvaus ja keruu

Laadullisella tutkimuksella ei aina löydetä suoria vastauksia tutkimusongelmiksi asetettuihin kysymyksiin (Ruusuvuori ym. 2010, 13). Laadullisessa tutkimuksessa kuitenkin aineisto on tiiviissä vuorovaikutuksessa tutkimusongelman kanssa, jolloin tutkimuskysymykset muotoutuvat ja tarkentuvat kun aineistoon tutustutaan (mt., 13). Tutkimukseni tavoitteena on löytää tutkimusaineistosta todellista tietoa siitä, mitä koulukuraattorit dokumentoivat sekä millaisia haasteita ja mahdollisuuksia he jäsentävät dokumentoinnissa olevan. Tutkielmani tarkoituksena ei ole teorian testaaminen, vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu, mitä Sirkka Hirsjärvi ja kumppanit (2016, 164) peräänkuuluttavat laadullisilta tutkimuksilta.

Tutkielmani tarkoituksena on tuottaa tietoa tutkimuksen kohteena olevan maakunnan koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöissä usein toistuvista ilmiöistä, kuitenkin tiedostaen, ettei ole kahta samanlaista koulukuraattoria eikä kahta samanlaista dokumentointikäytäntöä (Hirsjärvi ym. 2016, 179–182). Lähetin tutkimukseeni liittyvän kyselylomakkeen 47 koulukuraattorille, joista 28 vastasi minulle vastausajan päättymiseen mennessä. Näin ollen vastausprosentti oli lähes 60. Tutkielmani tutkimusaineisto siis koostuu erään maakunnan 28 koulukuraattorin vastauksista lomakkeen kysymyksiin.

Laadittuani tutkimussuunnitelman ja tutkimuslomakkeen, pyysin työyhteisöni jäseniä (7 henkilöä) sekä pro gradu -tutkielmaani ohjaavaa opettajaa ”koekaniineina” täyttämään kyselyn ja antamaan siitä minulle palautetta. Sain heiltä tärkeitä kommentteja kyselylomakkeen lopulliseen muotoon tuottamiseen. Muokattuani kyselylomakkeen lopulliseen muotoon laadin saatekirjeen sekä tietosuojailmoituksen sähköpostia varten. Esilähetin sähköpostin kahdelle työyhteisöni jäsenelle sekä itselleni nähdäkseni miltä viesti näyttää sekä miten linkki kyselylomakkeeseen toimii.

Tutkimusaineiston keräsin avoimia kysymyksiä sisältävällä kyselylomakkeella. Lähetin sähköpostiviestin 27.10.2020 (liite 1), tutkimuksen kohteena olevan maakunnan koulukuraattoreille, joita kuntien, kaupunkien ja koulujen verkkosivujen mukaan oli 47. Sähköpostissa oli linkki kyselylomakkeeseen. Linkin takaa löytyi Office 365 Forms -ohjelmalla laadittu kyselylomake (liitteet 2–3). Sähköpostin liitetiedostona lähetin

tietosuojailmoituksen (liite 4). Sain ensimmäisen sähköpostiviestin jälkeen 21 vastausta. Lähetin muistutusviestin 7.11.2020, jonka liitteenä oli alkuperäinen sähköpostiviesti. Tämän muistutusviestin seurauksena vielä seitsemän (7) koulukuraattoria vastasi kyselyyni. Kysely oli avoinna 25.10.2020–15.11.2020 välisenä aikana.

Kyselyni saaneista koulukuraattoreista osa oli peruskoulussa toimivia koulukuraattoreita. Osalla vastaajista saattoi olla asiakkanaan myös toisen asteen opiskelijoita. Vastanneiden koulukuraattoreiden työskentelyvuodet jakaantuivat seuraavasti: vastaajista 12 oli toiminut yli kymmenen vuotta koulukuraattorina. Viidestä kymmeneen vuoteen toimineita koulukuraattoreita oli kuusi ja alle viisi vuotta toimineita koulukuraattoreita oli 10 vastaajista. Vastaajista 13 oli koulutukseltaan sosionomi (AMK) -tutkinnon suorittaneita. Ylemmän korkeakoulututkinnon, jossa pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat opinnot oli suoritettu sosiaalityössä, oli vastaajista viisi. Muun koulutuksen omaavia koulukuraattoreita oli yhteensä 10, joista seitsemällä oli suoritettuna ylempi ammattikorkeakoulututkinto sosionomi (YAMK). Heidän lisäksi oli kaksi sosiaalikasvattajaa ja kasvatustieteiden maisteri. Muihin kuin maisteritutkintoon (jossa pääaineopinnot tai sitä vastaavat opinnot suoritettuna sosiaalityössä) tutkintoihin vastanneista kahdella oli joko suoritettuna yhteiskuntatieteiden maisteritutkintoon tähtäävät opinnot tai ne olivat vielä kesken.

Lomakkeen kysymyksillä kartoitettiin koulukuraattoreiden ajatuksia dokumentoinnista. Lisäksi selvitettiin, ovatko asiakkaat mahdollisesti olleet osallisina omien asiakirjojensa dokumentoimisessa. Forms -kyselylomakkeen (liitteet 2–3) kysymykset laadin niin, että vain kysymys 9 oli vapaaehtoinen eli muut kysymykset vaativat vastauksen. Kysymyksiä 1–3 lukuun ottamatta muissa kysymyksissä oli avoin vastauskenttä, johon vastauksen sai kirjoittaa. Kahdella ensimmäisellä kysymyksellä kartoitin vastanneiden koulukuraattoreiden työkokemusvuosia sekä pohjakoulutustaustaa. Seuraavilla kolmella kysymyksellä kartoitin, millaisia asiakirjoja koulukuraattorit tuottavat ja mihin he dokumentoivat asiakastietoja. Kysymyksillä selvitin myös, dokumentoivatko koulukuraattorit yksin vai yhdessä jonkun muun, esimerkiksi oppilaan, kanssa. Viimeisillä kysymyksillä kartoitin, millaista tietoa koulukuraattorit dokumentoivat asiakirjoihin sekä heidän ajatuksiaan dokumentoinnin haasteista ja hyödyistä.

4.3 Sisällönanalyysi

Tutkimusaineiston analysoinnin toteutin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä, jolla jäsensin koulukuraattoreiden vastauksien sisältämää tietoa asiakastyön dokumentoinnista koulun sosiaalityössä. Ensimmäiseksi pelkistin eli redusoin aineiston karsimalla siitä tutkimukselle epäolennaisen pois (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 108–11). Tämän toteutin poistamalla vastauksista kaikenlaiset epäolennaiset asiat, esimerkiksi koulukuraattorin kuvauksen omasta työhuoneestaan. Samalla tiivistin aineiston asiakokonaisuuksiin, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini (mt., 108–113). Ensimmäiseen tutkimuskysymyksen vastaukseen tiivistin vastaukset kysymyksistä millaisia asiakirjoja koulukuraattorit dokumentoivat, mihin he dokumentoivat ja miten he dokumentoivat (yksin vai yhdessä) sekä miten ja mitä he dokumentoivat asiakaskertomukseen. Toiseen tutkimuskysymykseen tiivistin vastauksen koulukuraattoreiden eniten esille nostaneista dokumentoinnin haitoista ja mahdollisuuksista.

Keräsin aineistot kunkin kysymyksen omaan ”aineistotiedostoon” tekemällä kysymystä vastaavan tekstitiedoston, esimerkiksi kysymyksen 7 vastaukset. Tämän jälkeen ryhmittelin eli klusteroin nämä ”aineistotiedostot” etsien niistä samankaltaisia ja eroavia piirteitä (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 108–113). Tämän toteutin käyttämällä erivärisiä värikyniä. Kävin eri kysymysten vastaukset läpi ja merkitsin samalla värillä samaa koskevat vastauskohdat. Esimerkiksi asiakaskertomukseen dokumentoitavia tietoja koskevia vastauksia löytyi kysymysten 6–9 vastauksista. Viimeisenä vaiheena vielä käsitteellistin eli abstrahoin aineiston (mt., 108–113). Näitä käsitteitä olivat osallisuus, muisti, aika, oleelliset tiedot ja näyttönä toimiminen. Lukuun viisi muodostin tiivistetyn paketin tutkimukseni tuomasta tiedosta ja tuloksista (mt., 108–113).

4.4 Eettisyys

Olen noudattanut koko tutkimuksen ajan hyvälle ja eettisesti tehdylle tutkimukselle tärkeää hyvää tieteellistä käytäntöä. Käsitelen tutkimusaineistoa tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti. Yleisesti hyväksytyt tutkimuseettiset periaatteet tulee huomioida tutkimusta tehtäessä. Näitä ovat tutkijan rehellisyys, huolellisuus, avoimuus

ja tarkkuus. Näiden periaatteiden tulee kulkea käsi kädessä koko tutkimusprosessin ajan, niin tutkimustyötä tehtäessä kuin tulosten julkaisussa ja niiden arvioinnissa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointia ei voida suoranaisesti erottaa aineiston analyysivaiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131–146; Vilka 2015, 195–198; Hirsjärvi ym. 2016, 21–27.) Olen analysoinut aineistoa rehellisesti, jättämättä siitä mitään pois tai lisäämättä siihen mitään. Olen säilyttänyt huolellisesti tutkimusaineistoani siten, että olen tallentanut kyselylomakkeet sähköisessä muodossa salasanalla salattuun muistitikkuun. Ilman minkäänlaisia tunnistetietoja tulostetut lomakkeet olen säilyttänyt omassa lukollisessa kaapissa huoneessani. Olen käsitellyt tätä aineistoa vain yksin ollessani. Olen lukenut vastaukset huolellisesti ja käyttänyt niistä ottamiani lainauksia sellaisenaan. Vain joitain kirjoitusvirheitä olen korjannut. Olen myös poistanut tunnistettavuuden vuoksi joitakin murre sanoja, korvaten ne yleiskielellisellä sanalla.

Tutkimusta toteutettaessa pidin huolta siitä, että tutkittavat eli koulukuraattorit saivat riittävän tiedon tutkimuksen tarkoituksesta, etenemisestä, aineiston käsittelystä ja säilytyksestä sekä analyysin toteutuksesta. Koulukuraattorit antoivat vastauksensa nimettömästi verkossa täytettävän Forms -kyselylomakkeen kautta. Avoimessa kyselylomakkeessa ei ollut minkäänlaisia muita tunnistetietoja kuin mahdolliset täsmentävät kysymykset, toimintavuodet koulukuraattorina ja taustakoulutus. Sähköpostiviestissä kerroin koulukuraattoreille siitä, että tutkimuksen toteutuksen kaikissa eri vaiheissa huolehdin vastaajien tunnistamattomuudesta enkä tule tietämään, kuka koulukuraattori on vastauslomakkeen palauttanut. Kerroin, että aineistoa säilytetään tietoturvasyistä ja käsitellään luottamuksellisesti. Kerroin heille, että vastaukset ja johtopäätökset avaan niin, ettei vastaaja ole tunnistettavissa missään tutkimuksen vaiheessa ja hävitän aineiston asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

5 KOULUKURAATTOREIDEN DOKUMENTOINTIKÄYTÄNNÖT

”On tärkeää saada asiakirjaa koulumaailmasta, sillä se on erilainen ympäristö, kuin oppilaiden oma arkiympäristö. [Oppilaan] Käyttäytyminen on koulussa erilaista, joten se on syytä huomioida kokonaiskuvaa tarkastellessa.” (Vastaaaja 1)

Aineistoesimerkissä vastaaaja 1 kiteyttää mielestäni hyvin koulun sosiaalityön ja siihen liittyvän arkielämän dokumentoinnin merkityksen. Hän toteaa, että koulun sosiaalityön asiakirja on oppilaan kouluarkeen liittyvä asiakirja, joka sisältää tietoa oppilaasta koulussa. Lisäksi vastaaaja 1 toteaa, että oppilaan käyttäytyminen on koulussa erilaista kuin muualla. Edellä kuvattuja näkemyksiä tukee myös Gråsten-Salonen ja Mehtiö (2017, 367), jotka ovat todenneet, että koulukuraattori työskentelee lapsen ja nuoren elämään kuuluvassa arkiympäristössä ja tällöin se on oppilaitoksessa toteutuvaa arkielämää.

Tässä luvussa käsittelen millaisia asioita, tutkimukseeni vastanneet koulukuraattorit ovat nostaneet esille dokumentoitaviin asiakirjoihin liittyvistä asioista. Aloitan kuvaamalla luvussa 5.1 mihin he dokumentoivat. Luvussa 5.2 tarkastelen millaisia asiakirjoja koulukuraattorit dokumentoivat. Samassa luvussa käsittelen asioita, joita vastaajat ovat jäsentäneet dokumentoivansa asiakaskertomukseen. Siitä etenen käsittelemään luvussa 5.3 aineistosta esille noussutta asiakkaan osallisuutta asiakaskertomuksen dokumentoinnissa. Tämän jälkeen tarkastelen luvussa 5.4 ja 5.5 vastauksissa useimmiten esiintyneitä asiakaskertomuksen dokumentointiin liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia.

Olen jaotellut aineiston tiettyjen teemojen mukaisesti, mutta analysoidessani sitä huomasin, että useissa vastauksissa on noussut voimakkaasti esille saman teeman esiintyminen niin haasteena kuin mahdollisuutenakin ja vastaajat ovat jäsentäneet niiden yhteen liittyvyyttä. Tuloksissa on myös nähtävissä samojen asioiden toistuminen eri teemojen alla. Esimerkiksi joissain vastauksissa tuli esille, että huolellinen dokumentointi nähtiin vaativan aikaa, mutta toisaalta se nähtiin tärkeäksi muistin tueksi

tai todisteeksi tehdystä työstä. Toisaalta jotkut vastaajat jäsentävät, että oleellisen tiedon löytäminen ja dokumentoiminen vaativat aikaa, mutta toimivat myös muistin tukena ja näyttönä tehdystä työstä. Huolellinen muistin tukena toimiva dokumentointi ja oleellisten asioiden dokumentoiminen nähtiin puolestaan joissain vastauksissa antavan lisää aikaa. En halunnut aineistoa analysoidessani tätä havainnollistamaani vahvaa yhteyttä väheksyä, siksi muutamissa seuraavissa alaluvuissa voidaan viitata asiaan, joka löytyy myös toisesta alaluvusta. Tämä yhteys on nähtävissä tekstiin liittämistäni aineistoesimerkeistä.

Tutkimustuloksien kuvaamisessa käytän aineistoesimerkkejä havainnollistamaan tutkimuksen tuloksia. Joissain tapauksissa olen lisännyt sanoja selventämään aineistoesimerkkiä. Nämä sanat olen merkinnyt hakasulkujen sisälle. Olen korvannut puuttuvan osan aineistoesimerkistä kaarisuluilla, joiden sisällä on kolme pistettä, mikäli olen käyttänyt vain osan vastaajan vastaustekstistä.

5.1 Koulukuraattoreiden käytössä olevat asiakasdokumentointiin tarkoitetut sähköiset ohjelmat

Kuten johdannossa mainitsin, oli vuonna 2015 siinä maakunnassa, jossa työskentelin, koulukuraattoreilla hyvin erilaisia tapoja asiakastietojen dokumentoimiseen. Tuolloin oppilaan asiakkuuteen liittyviä tietoja saatettiin arkistoida vihoissa. Toisilla puolestaan oli käytössä koulukuraattoreiden dokumentointiin suunniteltu tietojärjestelmä. Näiden lisäksi oli käytössä monenlaisia muita tapoja asiakastietojen dokumentoimiseen. Tutkimukseni kohteena olevan maakunnan koulukuraattorit ovat käyttäneet vastauksensa mukaan erilaisista koulukuraattoreiden dokumentointiin suunniteltuja tietojärjestelmiä tai tekstinkäsittelyohjelmia, joihin he ovat dokumentoineet asiakirjojaan. Mainintoja oli kymmenestä erilaisesta ohjelmasta. Vastausten mukaan koulukuraattoreilla on enemmän käytössä erilaisia dokumentoimiseen liittyviä tietojärjestelmiä kuin tekstinkäsittelyohjelmia. Näitä ovat esimerkiksi Aura, Effica -sosaalityö, Visma Assi, Abilita ja ProConsona. Opiskeluhoitoryhmän eli yksittäisen oppilaan asiassa kootun monialaisen asiantuntijaryhmän muistion dokumentoimiseen tarkoitettuja tietojärjestelmiä vastasi käyttävänsä viisi vastaajista. Näiden vastausten yhteydessä on mainittu nimeltä tietojärjestelmä Wilma. Tekstinkäsittelyohjelmaa on

vastannut viisi käyttävänsä lausuntojen, kolme asiakaskertomuksien ja kaksi suunnitelmien dokumentointiin. Kääriäinen (2003, 15) toteaaakin, että sosiaalityössä tuotetut paperiset asiakasta koskevat asiakirjat ovat muuttuneet sähköisestä asiakastietojärjestelmästä löytyviksi tiedostoiksi. Seuraavana kaksi aineistoesimerkkiä erilaisista tieto-ohjelmistojen käytöstä.

”Kirjaan oppilastapaamiset, lausunnot, ja lastensuojeluilmoitukset koulukuraattoreiden dokumentointiin tarkoitettuun sähköiseen kuraattorirekisteriin. Monialaisten asiantuntijaryhmien palaverimuistiot kirjaan dokumentointiin tarkoitettuun sähköiseen opiskeluhuollon rekisteriin. (...) Lastensuojelun lakipykälään perustuvat pyynnöt, liittyen esim. jonkun oppilaan monialaisen asiantuntijaryhmän palaverimuistion antamiseen, kirjaan opiskeluhuollon rekisteriin. Samoin myös muiden viranomaisten tekemät [lausunto] pyynnöt.” (Vastaaja 14)

”[Dokumentoin] Abilitaan asiakaskertomukset, Libreofficen Writeriin lausunnot.” (Vastaaja 9)

Yllä olevista aineistoesimerkeistä näkyy erilaiset toimintamallit. Vastaajalla 14 on käytössä kaikkien asiakirjojen dokumentointiin niihin suunnitellut sähköiset ohjelmistot. Vastaajalla 9 on puolestaan asiakaskertomukseen liittyvä ohjelmisto käytössään, mutta lausunnot hän dokumentoi tekstinkäsittelyohjelmaan eli Libreofficen Writeriin. Aineistosta on löydettävissä 38 vastausta, jotka koskevat dokumentoimista sähköiseen muotoon ja liittyvät erilaisiin tietojärjestelmiin tai tekstinkäsittelyohjelmiin. Tuloksien mukaan joillakin vastaajista on käytössä rinnakkain useampi ohjelma tai he ovat käyttäneet vähintään kahta erilaista dokumentointiohjelmaa. Toinen näistä ohjelmista on saattanut olla asiakastietojärjestelmä ja toinen tekstinkäsittelyohjelma. Osalla vastanneista koulukuraattoreista on myös käyttökokemusta kahdesta erilaisesta dokumentointiohjelmasta, vaikka heillä kyselyn täyttöhetkellä on käytössä vain yksi ohjelma. Erilaisten dokumentointiohjelmien käyttö ei ollut varsinaisena tutkielmani kohteena, joten en lähde sitä tässä avaamaan enempää. Totean kuitenkin, että muutamissa vastauksissa on kommentoitu joidenkin asiakasrekistereiden tai tietojärjestelmien toimivuutta.

Tutkimusaineiston perusteella voi todeta, ettei pelkästään se mihin dokumentoidaan, vaan myös koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöt ovat vaihtelevia. Seuraavassa luvussa käyn läpi asiakirjoja, joita tutkimukseen vastanneet koulukuraattorit ovat jäsentäneet dokumentoivansa. Erityisesti tarkastelen asiakaskertomusta, joka on noussut aineistosta yleisimmin dokumentoitavaksi asiakirjaksi.

5.2 Asiakaskertomus sisältää monenlaista tietoa asiakkaasta

Tutkimustuloksistani nousi selkeästi esiin koulukuraattoreiden yleisimpänä asiakirjana oppilaan asiakaskertomus. Kaikki vastanneet koulukuraattorit dokumentoivat asiakaskertomusta lain mukaisesti (ks. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013; Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015). Koulukuraattorit ovat jäsentäneet dokumentoivansa asiakaskertomuksiin asioita hyvin laajalla skaalalla. Toiseksi suurin ryhmä dokumentoitavia asiakirjoja olivat erilaiset muiden viranomaisten, esimerkiksi lastensuojelun, pyytämät lausunnot (20 vastaajaa). Näihin vastaajat ovat kertoneet dokumentoivansa tietoja, jotka vastaavat virallisessa lausuntopyynnössä pyydettyjä asioita ja ne ovat merkityksellisiä oppilaan tai hänen asiansa kannalta.

Kolmanneksi eniten vastanneet koulukuraattorit (14 vastaajaa) ovat dokumentoineet suunnitelmia. Vastaajien mukaan ne sisältävät asioita, joita oppilaan tai vanhempien sekä mahdollisten muiden yhteistyötahojen kanssa on sovittu jatkossa tehtäväksi. Näitä ovat esimerkiksi tulevat tapaamiset, tukitoimet, neuvottelut ja niin edelleen. Vastaajista vain kuusi on todennut dokumentoivansa päätöksiä. Muita asiakirjoja, joita koulukuraattorit jäsensivät dokumentoivansa, ovat oppilashuoltokertomukset (2 vastaajaa) ja verkostopalaverit (1 vastaaja). Neuvottelu- ja palaverimuistioihin vastaajat ovat todenneet dokumentoivansa tapahtumassa paikalla olleet sekä neuvottelussa tai palaverissa käsitellyt keskeisimmät asiat pääkohtineen. Näiden lisäksi vastanneet koulukuraattorit ovat dokumentoineet sen, mitä oppilaan asiassa on jo tehty sekä jatkosuunnitelmat tavoitteineen. Päätöksien sisältöön vastaajat eivät viitanneet vastauksissaan, mutta aineistosta nousee esille, että huolellinen dokumentointi kaikkiin erilaisiin asiakirjoihin on jäsenetty erittäin tärkeäksi. Kaikissa

asiakirjalajeissa on kuitenkin vastaajien mukaan yhteistä se, että ne liittyvät oppilaan kanssa tai oppilaan asiassa tehtyyn työhön.

Tarkastelen seuraavaksi asiakaskertomukseen dokumentoitavia asioita hieman laajemmin. Osa vastaajista on selventänyt asiakaskertomukseen dokumentoimiaan asioita niukasti. Osa vastaajista puolestaan on vastannut laajemmin, muun muassa vastaaja 15.

”Kuka [oppilaan] ohjasi [luokseni], minkä asian puitteissa [hänet] ohjattiin vai tuliko [oppilas] oma-aloitteisesti. Kirjaan ylös miten asiakas kuvailee tilannetta tai asiaa johon [oppilas] haluaa apua. Kirjaan ylös sovitut toimenpiteet ja myöhemmin pyrin myös dokumentoimaan toimenpiteet, joita olen luvannut asiasta tehdä. Kirjaan ylös sovitut seuraavat tapaamiset tai tapaamisten peruuntumisen. Kirjaan myös pyysikö asiakas uutta aikaa, ehdotinko sitä itse vai jättikö asiakas kokonaan vastaamatta yhteydenottoon. (...) Kirjaan arkaluonteisia asioita. Opiskelijan kertomana esim. perheen sisäisiä asioita, jotka voivat liittyä esim. mielenterveyteen, päihteisiin, parisuhteisiin jne. (...)” (Vastaaja 15)

Yllä olevasta aineistoesimerkistä saa käsityksen, miten laajasti asiakaskertomukseen voidaan dokumentoida asioita ja ettei siihen dokumentoida vain itse tapahtumaan liittyviä asioita. Vastaajan 15 mukaan asiakaskertomukseen dokumentoidaan myös sovitut jatkotoimenpiteet ja niiden toteutuminen. Aineistoesimerkistä ja 10 muun vastaajan vastauksista jäsentyy se, että asiakaskertomukseen dokumentoidaan myös perheeseen liittyviä arkaluontoisiakin asioita, joita tapahtumassa nousee esille. Tapaamisen peruuntuminen on vastaajan 15 mukaan asia, joka myös dokumentoidaan asiakaskertomukseen. Myös Gillingham (2015, 1604) toteaa, että työntekijöiden on dokumentoitava palvelun käyttäjien perustiedot. Hän (mt., 1604) jatkaa, että työntekijöille ei ole aina selvää, miten yksityiskohtaisesti tiedot tulisi dokumentoida asiakirjoihin. Tämä haaste on noussut esille myös muutamissa tutkimukseeni vastanneiden koulukuraattoreiden vastauksissa. Vastaajien mukaan tärkeintä on kuitenkin se mitä dokumentoidaan. Seuraavana on vastaajan 26 asiakaskertomuksen sisältöön liittyvä vastaus.

”[Dokumentoin] Nuoren tapahtumia, hänen kuvaamia tunteitaan, kaverisuhteita, kiusaamisia (en kirjaa heitä nimillä), koulunkäynnistä, kodista ja perheestä, laitan huolen aiheen, jos sellainen huoli nousee itselle ja jos nuorelle itselle nousee huoli, verkostopalaverit, niistä tärkeimmät kohdat, nykyisin etäpalaverit meetissä, konsulttipuhelut, puhelut vanhemmille, wilma, viestien sisällöt lyhyesti. Jos mainittava viesti (pv eikä aikoja) Kirjaan jatkuuko tapaamiset, puhelinsoitot opettajille, perhetyöntekijälle, psykologeille, joskus lääkäreille, koulunterveydenhoitajille, poliisin kanssa keskustelut, perhekotien henkilökunnan kanssa käydyt keskustelut. (...)” (Vastaaja 26)

Aineistoesimerkistä tulee esille, miten paljon erilaisia asioita koulukuraattorit dokumentoivat asiakaskertomukseen. Vastaajan 26 vastauksessa tulee näkyviin Covid-19 pandemian vahvistama toimintamuoto, etäpalaverit. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksesta Minna Kivipelto (2020) on kommentoinut, ettei etätö ole ollut kovin laajasti käytössä aiemmin sosiaalityöntekijöillä, mutta Covid-19 pandemia toi siihen muutoksen. Olikin yllättävää, että vaikka tutkimukseni toteutui Covid-19 pandemian aiheuttaman poikkeustilan ja etäopiskelun jälkeen, vain kolme vastaajista on maininnut dokumentoivansa etätapaamisia.

Aineistosta on havaittavissa asiakaskertomukseen dokumentoitavia asioita, joita vastaajat ovat kuvanneet erilaisilla teksteillä ja sanoilla. Näistä olen kerännyt tähän lyhyen koosteen. Vastaajista suurin osa (20 vastaajaa) on todennut dokumentoivansa asiakaskertomukseen oppilaan tilanteen kannalta oleelliset asiat ja keskustelujen sekä tapahtumien pääsisällöt. Seuraavaksi eniten vastaajista (18) ovat todenneet dokumentoivansa siihen oppilaan kanssa sovitut jatkosuunnitelmat. Koulukuraattorit (15 vastaajaa) jäsensivät asiakaskertomukseen dokumentoivan asiakkuuden taustat ja tapahtuman syyn. Seuraavaksi eniten vastanneista koulukuraattoreista (12 vastaajaa) ovat dokumentoineet oppilaan koulunkäyntiin, kavereihin ja perheeseen liittyviä asioita sekä seuraavaan tapaamiseen liittyviä oppilaan kanssa sovittuja asioita. Vastaajista kuusi on kommentoinut dokumentoivansa oppilaan tapahtuman aikaista mielialaa.

Seitsemän vastaajista on jäsentänyt dokumentoivansa käytettyihin menetelmiin tai muutokseen liittyviä asioita. Osa vastaajista (7) on jäsentänyt oleelliseksi dokumentoida oppilaan mielipiteet ja näkemykset, mutta omien mielipiteiden tai ammatillisen näkemyksen dokumentointi asiakaskertomukseen on jakanut vastaajien mielipiteet. Vastauksessaan mielipiteiden dokumentoinnista maininneista koulukuraattoreista seitsemän ei vastaustensa mukaan ole dokumentoinut omia mielipiteitään tai ammatillista näkemystään asiakaskertomukseen. Viisi vastaajaa puolestaan on ilmoittanut dokumentoivansa nämä asiat asiakaskertomukseen. Tähän erilaiseen ajatukseen omien ammatillisten näkemysten dokumentoimisesta eri työntekijöiden välillä ovat kiinnittäneet huomiota myös Andrew Pithouse ja kumppanit (2009, 607). He ovat todenneet tutkimuksessaan, että eri toimipisteissä oli käytössä työntekijöiden välillä hyvin erilaisia tapoja ammatillisten mielipiteiden dokumentoimiseen (mt., 607).

Aineiston mukaan asiakaskertomukseen on dokumentoitu pääsääntöisesti kaikki oppilaan asiaan liittyvät tapahtumat, mutta niiden yksityiskohtaista tai tarkkaa dokumentointia ei ole korostettu. Aineiston pohjalta voin todeta, että vastaajat ovat dokumentoineet asiakaskertomusta jatkumona tapahtumasta toiseen ja mukaan lukien peruuntuneet tapahtumat. Tutkimuksessani nousi esille, että koulun sosiaalityön tapahtumat ovat osa opiskelijan kanssa tehtävää työtä ja tämän ovat todenneet myös Gråsten-Salonen ja Mehtiö (2017, 362). Seuraavassa luvussa käsittelen oppilaan osallisuutta näiden omaan elämäänsä kuuluvien tapahtumien dokumentoimisessa.

5.3 Asiakkaiden osallisuus dokumentoinnissa

Aineistossa on painottunut työntekijälähtöinen tapa dokumentoida. Aineistosta nousi esille, että kaikki 28 vastaajaa ovat dokumentoineet vähintään jonkin osan asiakkaaseen liittyvistä asiakirjoista yksinään. Näistä 24 vastauksessa on jäsenetty, että koulukuraattorit ovat dokumentoineet kaikki työhönsä liittyvät asiakirjat yksin. Näitä ovat muun muassa asiakaskertomukset, lausunnot ja muut koulukuraattoreiden tuottamat asiakkaan asioihin liittyvät asiakirjat, esimerkiksi lastensuojelu- tai rikosilmoituksia. Suurin osa vastaajista ei perustellut millään lailla sitä, miksi he ovat dokumentoineet yksin. Aineistossa nousi vain yhdessä vastauksessa esille, että

asiakirjan dokumentointiin osallistuu myös joku muu kuin koulukuraattori, esimerkiksi opettaja tai erityisopettaja. Tällainen asiakirja oli yksilökohtaisen opiskeluhoitoryhmän kertomus.

Aineistosta on noussut esille toteamus siitä, että on tärkeää ja toivottavaa, että dokumentointi voidaan tehdä ajallisesti pian tapahtuman jälkeen, mihin myös lain sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015) neljännessä pykälässä kehoitetaan. Osa vastaajista (4) on kommentoinut, miksi he eivät dokumentoineet heti tapahtuman aikana tai pian sen jälkeen. Perusteluina tähän on muun muassa kiire, monet työpisteet sekä aikapula.

”(...) Haastavaa minulle on myös kirjata tapaamisen aikana, niin ettei läsnäolo ja asiakkaan tuen saanti kärsi. (...)” (Vastaaja 17)

Aineistoesimerkissä vastaaja 17 selvittää dokumentointia asiakkaan aikana haastavaksi. Hän perustelee dokumentoinnin siirtämistä tapaamisen jälkeen toteutuvaksi sillä, että sen toteuttaminen tapaamisen aikana vie aikaa ja huomiota asiakkaalta. Hänen mukaansa tämä saattaa vaikeuttaa asiakasta saamasta tarvitsemaansa tukea. Viidessä vastauksessa puolestaan on jäsennetty, että asiakirjan laadinta on tehty yhteistyössä muiden tapahtumassa paikalla olleiden kanssa. Näissä vastauksista on todettu, että asiakirjan laadinnassa on koulukuraattorin lisäksi perhe, työpari tai yhteistyötaho. Koulukuraattori on saattanut toimia silti yksin asiakirjan fyysisenä dokumentoijana. Aineistossa on mainittu näiksi yhdessä dokumentoitaviksi tapahtumiksi erilaiset neuvottelu- ja palaverimuistiot. Eniten yhdessä dokumentoitaviksi tapahtumiksi on jäsennetty opiskeluhoitokertomukset.

Neljä vastaajista on todennut, että vaikka he ovat yksin dokumentoineet yhteisten tapaamisten asiakirjat, ovat he toimittaneet myöhemmin asiakirjat muille paikalla olleille tarkistettavaksi ja kolme vastaajista on puolestaan jäsentänyt läpikäyvänsä asiakirjat läpi kaikkien paikalla olleiden kanssa. Näistä vain kaksi on ilmoittanut käyvänsä asiakirjat läpi yhdessä oppilaan tai perheen kanssa jälkeinpäin.

Aineiston mukaan koulukuraattoreiden tekemä dokumentointi on tapahtunut yksin, vaikka he ovat osallistaneet oppilaita ja muita mahdollisia paikalla olleita, esimerkiksi pyytämällä heitä tarkistamaan asiakirjan jälkikäteen. Aino Kääriäisen (2003; 2004), Tarja Vierulan (2012; 2014; 2015) ja Stefan Morénin (1999) tutkimuksissa tuodaan esille moniäänisen eli kaikkien paikalla olleiden osallisuuden sekä heidän mielipiteiden tärkeyttä asiakirjan dokumentoimisessa. Dokumentoidussa asiakirjassa tulee näkyä kaikkien paikalla olleiden, myös sosiaalityöntekijän eli tässä tutkimuksessa koulukuraattoreiden omat näkemykset (Kääriäinen 2003, 166). O’Sullivania (2011, 45–47) lainaten voin todeta, että dokumentointi sosiaalityössä voi olla parhaimmillaan sitä, että asiakas ja muut mahdolliset paikalla olleet osallistuvat täysin tai kumppanina asiakirjojen dokumentoimiseen (mt., 45–47). Tuon seuraavaksi aineistoesimerkkien avulla esiin, miten eri tavoin asiakkaan osallisuutta dokumentointiin kuvataan tutkimukseni vastauksissa.

”Kirjaan kaiken yksin, joskin osallistan oppilaita kirjauksiin vähintään siinä määrin, että yhdessä luemme aina edellisen tapaamisemme kirjaukset ja pohdimme tältä pohjalta asioita.” (Vastaaja 23)

Tässä aineistoesimerkissä vastaaja tuo esille, että hän dokumentoi kaiken yksin, mutta käy oppilaan kanssa dokumentoimansa asiat läpi seuraavalla tapaamisella. Myös O’Sullivan (2011, 46–48), Vierula (2014, 350–351) ja Backe-Hansen (2018, 232–233) kannustavat tällaiseen asiakkaan mukaan ottamiseen asiakirjan dokumentoinnissa. Vierula (2017, 101) kuitenkin toteaa, että toteutetaan asiakkaan osallisuus dokumentointiin sitten yhdessä dokumentoiden tai asiakirja asiakkaalle lukien, vaatii tämä asiakkaalta aktiivisuutta osallistua asiakirjan dokumentoimiseen.

Aineistoesimerkissä ei ilmene, onko oppilaalla mahdollisuus pyytää koulukuraattoria korjaamaan tai muuttamaan tekstiä. Tämän aineistoesimerkin asiakkaan suhdetta asiakirjoihin voi kuvata korjaavana, sillä ei ole varmuutta, että asiakas voi osallistua dokumentoidun tiedon muuttamiseen (Vierula 2014, 351–354). Mikäli asiakkaalla on mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä asioihin ja pyytää tarvittaessa työntekijää korjaamaan asiakirjaa, tällöin siinä ei hallitse vain työntekijän näkemykset (Munro & Turnell 2018, 98–99) eli edellisessä aineistoesimerkissä koulukuraattorin näkemykset.

Tässä aineistoesimerkissä voikin ajatella toteutuvan kuulluksi tulemisen tason (O’Sullivan 2011, 48–49). Sen mukaan asiakkaalla eli tässä tutkimuksessa oppilaalla on mahdollisuus kommentoida asiakirjaa, muttei hänellä ole varmuutta mahdollisesti pyytämänsä muutoksen tekemisestä asiakaskertomukseen (mt., 48–49). Seuraavassa aineistoesimerkeistä nostetaan esiin työparin ja muiden viranomaisten mukana olo dokumentoinnissa.

”[Dokumentoin] Yksin lähes kaiken. Jos olen toiminut joissain tilanteissa työparin kanssa, niin silloin kirjaukset tehdään yhdessä työparin kanssa. Yksilökohtaisista palavereista dokumentit [dokumentoidaan] yhdessä muiden asianosaisten kanssa kuten terveydenhoitaja, vastuopettaja, erityisopettaja riippuen ketkä ovat osallistuneet palaveriin.” (Vastaja 17)

Vastaja 17 on maininnut, että asiakirjaa dokumentoidessa on muut paikalla olleet viranomaiset osallisena dokumentoinnissa. Aineistoesimerkissä ei kuitenkaan selkeästi kerrota, onko myös oppilas mukana asiakirjan dokumentoinnissa. Tämä aineistoesimerkki on lähellä Kääriäisen (2003; 2004, 97–98) mainitsemia moniäänistä dokumentointia. Viimeisessä näistä aineistoesimerkeistä mainitaan muiden paikalla olleiden toimivan muistion tarkastajina.

”Kirjaan pääasiassa yksin. Monialaisten asiantuntijaryhmien sisältö ja suunnitelmat tehdään yhteistyössä, mutta teknisesti kirjaamisen hoidan yksin. Tiedotan aina mukana olleita muistiosta ja pyydän heitä ilmoittamaan minulle mikäli huomaavat [siinä] puutteita.” (Vastaja 15)

Monialaisen asiantuntijaryhmän järjestämiseen vaaditaan asiakkaan ja/tai vanhempien läsnäolo (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14 §, 19 §). Tähän perustuen voi olettaa, että tässä aineistoesimerkissä dokumentoidun asiakirjan tarkistaa myös oppilas ja vanhempi sekä muut paikalla olleet. Lisäksi aineistoesimerkistä saa sen käsityksen, että kaikilla osallistujilla on mahdollisuus ilmoittaa ajatuksiaan asiakirjan muokkaamisen tarpeista. Tällöin puhutaan Kääriäisen (2004, 97–98) moniäänisistä asiakirjoista, Vierulan (2014, 350–351) asiakkaan yhtenevästä suhteesta dokumenttiin sekä O’Sullivanin (2011, 45–47)

dokumentointikumppanuudesta. Näiden edellä mainittujen tutkimusten mukaan on tärkeää, että asiakirjaan muodostetussa tiedossa on dokumentoitu huolellisesti niin asiakkaan, työntekijän kuin muidenkin paikalla olleiden henkilöiden esille tuottamat ja dokumentoitavaksi toivomat tiedot (Kääriäinen 2004, 97–98, 102–104; O’Sullivan 2011, 45–47; Vierula 2014, 350–351).

Koulun sosiaalityön asiakirjojen dokumentoimiseen liittyvä asiakkaan osallisuus ei ole ainoa asia, joka haastaa tai mahdollistaa huolellista dokumentointia. Aineiston mukaan koulukuraattorit ovat jäsentäneet, että dokumentointiin liittyy myös haasteita ja mahdollisuuksia. Suurimmaksi haasteeksi vastaajat ovat jäsentäneet dokumentoinnin vaatiman ajan ja suurimmaksi mahdollisuudeksi dokumentoinnin toimimisen muistin tukena. Seuraavassa luvussa käsittelen näitä teemoja.

5.4 Aikaa vaativa dokumentointi toimii muistin tukena

Yksi yleisimmin aineistossa mainituista dokumentointiin liittyvistä haasteista oli dokumentointiin tarvittavan ajan löytyminen (21 vastaajaa). Siihen liitettiin kiinteästi sen mahdollisuus toimia muistin tukena (24 vastaajaa). Tässä luvussa tarkastelen näitä kahta teemaa. Aineistossa on paljon dokumentointia muistin tukena koskevia vastauksia ja se on nähty pääasiallisesti hyvänä asiana. Aineistosta nousi esille, että on haastavaa, kun ei ole aikaa dokumentoida reaaliaikaisesti. Perusteluiksi näissä vastauksissa on mainittu muun muassa, että tapaamisen jälkeen dokumentoitaessa on olemassa riski siitä, ettei muista asioita oikein.

”(...) Yritän kirjata asioita muistiinpanoina vihkoon, mistä sitten myöhemmässä vaiheessa ne siirrän asiakastietojärjestelmään. Aina kaikissa tilanteissa ei muistiinpanojenkaan tekemiseen ole saman tien aikaa (...)” (Vastaaja 22)

Kuten yllä olevasta aineistoesimerkistä tulee esille, osa vastaajista on jäsentänyt käyttävänsä ennen varsinaista dokumentointia muistiinpanojen tekemistä vihkoon. Sillä he ovat varmistaneet, että muistavat dokumentoida kaikki tiedot asiakirjaan. Termillä muistiinpanot voi olla erilaisia merkityksiä. Kääriäinen (2003, 27–28) käyttää lastensuojelun asiakaskertomuksesta termiä muistiinpanot. Tutkimukseni vastaajat

puolestaan ovat käyttäneet sanaa muistiinpanot, viitatessaan vihkoon kirjoitettaviin muistiinpanoihin, jotka he ovat myöhemmin dokumentoineet sähköiseen muotoon.

Tutkimuksen vastaajien mukaan muistiinpanojen tekemiseen on syynä muun muassa se, että tietoja ei haluttu tai voitu dokumentoida välittömästi. Dokumentoinnin siirtymisen myöhemmäksi on jäsennetty lisäävän haasteita muistaa, mitkä ovat tapahtumaan liittyvät oleelliset asiat, jotka on hyvä dokumentoida asiakkaan tietoihin. Erityisen haastavaksi tilanne on jäsennetty kahdessa vastauksessa, joissa on todettu, ettei aina kaikissa tapahtumissa ole mahdollisuutta tehdä muistiinpanoja vihkoonkaan. Esimerkkinä mainittiin puhelu automatkalla. Aineistossa on noussut esille muistiinpanojen tarve muistin tukena ennen asiakaskertomuksen sähköiseen muotoon dokumentoimista. Toisaalta aineistossa on jäsennetty voimakkaasti dokumentoinnin toimimista muistin tukena. Useat näistä vastauksista ovat koskeneet sitä, että tapahtumien dokumentointi toimii muistin tukena koulukuraattorille itselleen, silloin kun on tarvetta palata aiemmin tehtyyn työhön.

"(...) Opiskelijan kanssa voi palata taaksepäin ja "peilata" [/] huomata edistymistä ja sitä miten jotkut asiat eivät enää tuota haittaa elämässä tai opiskelussa. (...) (Vastaja 15)

Aivan kuten yllä olevassa aineistoesimerkissä tulee esille, näitä tilanteita voivat olla muun muassa ne, jolloin on tarvetta tarkistaa tapahtumia oppilaan asiakkuuden ajalta. Muistin tukena toimimisessa on noussut esille myös ne seikat, ettei oppilaan kanssa tehtyjä asioita, esimerkiksi käytettyjä menetelmiä ja lomakkeita, voi muistaa, ellei niitä ole dokumentoitu. Aineistossa on viitattu siihen, että asiakaskertomus toimii muistin tukena myös oppilaan tilanteessa tapahtuneen muutoksen tai edistymisen seurannassa (16 vastaajaa). Yli puolet vastaajista (18) on vastannut dokumentoinnin olevan tärkeää jatkosuunnitelmien tekemisen tai jatkotoimenpiteiden merkityksellisyyden seurannan kannalta. Vastaajat ovat jäsentäneet tärkeäksi muistin tueksi aiemmin tehtyjen toimenpiteiden dokumentoinnin ja sen toimimisen jatkosuunnitelmien taustalla. Vastaajien mukaan tehtyjen toimenpiteiden "päälle" on hyvä rakentaa uusia toimintasuunnitelmia ja tavoitteita. Hieman alle puolet vastaajista (12) on kertonut dokumentoivansa asioita ylös, koska ennen seuraavaa tapaamista on

hyvä palauttaa muistiin edellisen kerran tapahtumat, erityisesti silloin, mikäli tapaamisesta on jo pidempi aika. Jotkut vastaajista on maininneet dokumentoidun tiedon toimivan muistin tukena laadittaessa erilaisia lausuntoja. He ovat perustelleet sitä tärkeäksi, koska asiakaskertomukseen dokumentoitavat asiat sisältävän myös lausuntojen kannalta oleellista tietoa oppilaan elämästä koulun sosiaalityöhön liittyen.

Kaiken edellä mainitun tarpeellisen dokumentoinnin on aineistossa nähty vaativan aikaa. Suurin osa vastaajista (21) on kommentoinutkin dokumentointiin tarvittavaa aikaa tai työmäärästä johtuvaa aikapulaa vastauksessaan. Vastaajat ovat jäsentäneet dokumentoinnin vaativan paljon aikaa muutenkin kiireisessä ja runsaasti asiakkaita sisältävässä työssä. Heidän mielestään työn kiireellisyys, suuret oppilasmäärät sekä useat koulut eri toimipisteinä ovat haastaneet dokumentointiin tarvittavan ajan löytymistä. Myös Kääriäinen (2004, 101–102) ja Gillingham (2011, 301–304; 2013, 432) ovat tutkimuksissaan todenneet, että lastensuojelun sosiaalityöntekijät, joihin rinnastan koulukuraattorit, kokevat kiireen ja suuren asiakasmäärän haastavan dokumentointia. Seuraavaksi aineistoesimerkki eräästä tutkimukseeni tulleesta vastauksesta, jossa tuodaan esille niin kiireisyys kuin ajan puute.

”Dokumentointi on mielestäni tärkeää mutta hektisessä koulukuraattorin työssä aikaa tuntuu aina olevan liian vähän. Haastavinta on ajan puute.”
(Vastaaja 25)

Yllä olevassa vastaaja 25 toteaa, että dokumentointi on osa koulukuraattorin työtä, mutta se vaatii aikaa. Saman asian on tutkimuksessaan todennut Reamer (2005, 331). Reamer (mt., 331) ja Kääriäinen (2004, 101–102) ovat todenneet, että aina dokumentointi ei ole sosiaalityöntekijöiden mielestä välttämättä mukava, vaan ikävä velvollisuus. Aineiston perusteella totean, että kukaan vastanneista koulukuraattoreista ei vastauksissaan viitannut siihen, että he ovat nähneet dokumentoinnin ikävänä velvollisuutena. Aineistossa on kyllä noussut esille dokumentoinnin vaatiman ajan löytymisen haasteellisuus, mutta dokumentoinnin on nähty kuuluvan kiinteänä osana työtehtäviin. Siitä on nähty olevan hyötyäkin monessa asiassa, aivan kuten olen aiemmin tutkimuksessani maininnut. Myös Suhonen (2010,

204–208) on todennut koulukuraattoreiden näkevän dokumentoinnin käytänteet tärkeänä osana asiakastyön tekemistä.

Toisaalta dokumentoinnin vaatiman ajan on nähty vaikuttavan sosiaalisessa kontaktissa tehtävään asiakastyöhön. Osa vastaajista on jäsentänyt, että huolellisesti tehty dokumentointi ja sen läpikäynti asiakkaan kanssa vaatii aikaa. Näin ollen se vaikuttaa sosiaalisessa kontaktissa tehtävään asiakastyöhön vähentäen siihen käytettävissä olevaa aikaa.

” (...) koska, jos kirjaat KAIKEN, olet poissa oikeasti tärkeästä työstä, eli nuorten kanssa olemisesta. (Vastaaja 2)

Tässä aineistoesimerkissä nousee selvästi esille se, että oppilaiden kanssa tehtävä työ on vastaajan mielestä tärkeämpää työtä kuin dokumentointi. Joissain muissakin vastauksissa on noussut esille, että dokumentointi on tärkeä osa koulukuraattorien asiakastyötä, mutta useammassa vastauksessa sitä on kritisoitu aineistoesimerkin tavoin, koska siihen tarvittava aika on jäsennetty olevan pois oppilailta. Tämän työntekijöiden kokemuksen, että dokumentointi vie aikaa asiakastyöltä ovat todenneet myös Aino Kääriäinen (2004, 101–102), Karen Broadhurst ja kumppanit (2010, 364–365) sekä Philip Gillingham (2013, 432) tutkiessaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden dokumentointiin liittyviä kokemuksia. Vierula (2017, 92) puolestaan toteaa, että asiakirjoja dokumentoitaessa on nykyisillä resursseilla mahdotonta ajatella, että sosiaalityöntekijät dokumentoisivat asiakirjat niin lapsen kuin vanhempien kanssa siten, että ne täyttäisivät asiakkaan osallisuudelle asetetut tavoitteet. Tutkimukseni yhdessä vastauksessa aikaresurssit jäsennettiin hieman eri lailla. Siinä todetaan dokumentoinnin jäävän asiakastyön varjoon. Tämä vastaus on seuraavana aineistoesimerkkinä.

”Haastavinta on löytää aika kirjaamiselle. [Se] jää usein asiakastyön varjoon, vaikka onkin erittäin tärkeä asia asiakastyössä.” (Vastaaja 27)

Yllä olevassa aineistoesimerkissä vastaaja jäsentää dokumentoinnin niin sanotusti jäävän toiseksi asiakkaiden kanssa tehtävälle työlle. Toisaalta tässä vastauksessa

nousee esille se, että molemmat ovat tärkeä osa oppilaan kanssa tehtävää työtä. Vierula (2017, 23) toteaa, että dokumentointi on nykypäivänä itsestään selvyyys sosiaalityöntekijöille ja he pitävät sitä tärkeänä. Silti sosiaalityöntekijät pitävät vielä tärkeämpänä asiakkaiden tarpeeseen vastaamista (Vierula 2017, 23), aivan kuten ylempänä totesin tutkimukseni vastaajien jäsentäneen asiaa.

Tässä luvussa käsittelin suurimmaksi haasteeksi ja mahdollisuudeksi noussutta teemaa. Seuraavassa luvussa käsittelen toiseksi suurimmaksi haasteeksi noussutta oleellisten tietojen löytymisen teemaa ja toiseksi suurimmaksi mahdollisuudeksi noussutta dokumentoitujen tietojen toimimista näyttönä työntekijän tekemästä työstä.

5.5 Oleelliset tiedot toimivat näyttönä tehdystä työstä

Tässä luvussa käsittelen aineistosta esille nousseiden oleellisten tietojen löytämisen haastetta, merkitystä sekä sisältöä ja niiden dokumentoimisen haasteellisuutta. Lisäksi käsittelen aineistossa voimakkaasti oleellisiin tietoihin liittynyttä mahdollisuutta. Tämä mahdollisuus on asiakaskertomukseen dokumentoitujen tietojen toimiminen näyttönä koulukuraattorin tekemästä työstä sekä koulukuraattorin ”selkänahan” turvaajana.

Suurin osa vastaajista (20) on pitänyt tärkeänä ja samalla haastavana sitä, että asiakaskertomukseen tulee dokumentoitua oppilaan elämän kannalta oleelliset asiat. Vastaajat on jäsentäneet näiden oleellisten asioiden ”löytämisen” tapahtumista olevan haasteellista samoin kuin niiden dokumentoimisen. Aineistossa koulukuraattorit ovat todenneet oleellisten tietojen olevan pääkohtia oppilaan tapaamisista tai oppilaan asiaan liittyvistä muista yhteydenotoista. Oleellisiksi asioiksi vastaajat ovat myös jäsentäneet oppilaan asiakkuuden aiheen, oppilaan ja koulukuraattorin väliset keskustelut sekä oppilaan tukemiseen liittyvät asiat. Näitä ovat muun muassa oppilaan haasteet, oppilaan näkemys asioista ja keskustelussa sovitut tukitoimet. Oleellisiin asioihin on katsottu kuuluvan myös erilaisten menetelmien käyttämiseen liittyvät tapahtumat. Näitä menetelmiä ovat esimerkiksi lomakkeet, testit ja kortit. Myös suunnitelmiin ja jatkotoimenpiteisiin liittyvät asiat jäsennettiin oleellisiksi. Kääriäinen (2003, 17) toteaaakin, että sosiaalityöntekijät eli tutkimuksessani koulukuraattorit, dokumentoivat asiakirjoihin sen, mitä asianmukainen työskentely edellyttää.

”[Haasteellista on] oleellisten asioiden löytäminen asiakastapaamisesta/neuvottelusta. [Dokumentoinnissa haastavaa on se,] Että [asiakirjasta] ilmenee, mikä on asiakkaan kokemus, mikä asia työntekijän näkemys, mikä asia faktatieto yms. Että kirjaus on selkeä ja riittävän napakka, mutta riittävästi aukikirjoitettu.(...)” (Vastaja 11)

Yllä olevasta aineistoesimerkistä käy esille se, että oleellisten tietojen löytymisen lisäksi niiden dokumentointia haastaa tekstin pituus. Vastaja tuo vastauksessaan esille sen, että tiedot pitää olla riittävän selkeästi dokumentoitu auki. Toisaalta vastaajat ovat maininneet, että ne pitää dokumentoida lyhyesti ja napakasti. Aineiston mukaan oleellisten asioiden löytäminen asiakaskertomuksesta on kuitenkin koettu myös hyväksi asiaksi. Oleellisten asioiden löytymisen on nähty olevan tärkeää kaikkien asiakkaan asiaan liittyvien tapahtumien dokumentoinnissa. Reamer (2005, 328) toteaaakin, että liian paljon tai vähän tietoa tai väärää tietoa sisältävä asiakirja voi olla asiakkaalle vahingollinen tai aiheuttaa vääränlaisen tuen tarjoamisen. Osa tutkimukseni vastaajista on todennut, että näihin asiakirjoihin on helppo palata myöhemmin. Asiakirjoihin palaamisen syyksi aineistosta nousi esille esimerkiksi tarve tarkistaa, millaisia tapahtumia ja tukitoimia oppilaalla on ollut koulun sosiaalityössä.

Vastauksissa on korostunut, että tiedon on oltava dokumentoitu sellaisena kuin oppilas on sen tuottanut tai tapahtuma on toteutunut. Parton (2008, 260) ja Kääriäinen (2004, 102) toteavat, että muodostettu tieto tulee olla sellaisessa tietomuodossa, että siinä on yksityiskohtaisesti kuvattu ”virallista” tietoa tapaamisesta tai muusta asiakaskontaktista. Vierulan (2014, 351–354; 2015, 144) mukaan sosiaalityöntekijä on näin auttamassa asiakasta rakentamaan tietojen kautta uudenlaista, asiakkaan edun mukaista elämäntarinaa. Vierula (mt., 144) korostaa sitä, että näin toimimalla sosiaalityöntekijä toteuttaa sosiaalityön eettistä ja humanista tehtävää. Peilaan näitä tutkimuksia koulukuraattoreihin. Aineiston mukaan myös tutkimuksen kohteena olleen maakunnan koulukuraattorit ovat dokumentoineet yksityiskohtaista, asiakkaan elämäntarinaa tukevaa asiakaskertomusta. Edellä mainitut asiat sekä dokumentoitavan tiedon merkityksellisyyden tärkeys on noussut esille aineistossa. Myös Suhonen (2010, 223) on tutkiessaan koulun sosiaalityön asiakastietoja todennut,

että koulukuraattorit dokumentoivat asiakassuhteen kannalta välttämättömät tiedot. Tämä kiteytyy hyvin vastaajan 26 kommentissa.

”(...) [Asiakaskertomukseen dokumentoidaan] *kaikki mahdollinen, mikä tukee nuoren elämää eteenpäin jatkossa. (...)*” (Vastaaja 26)

Yllä olevassa aineistoesimerkissä nousee esille tietojen tärkeyden nuoren elämän tukemisessa. Aineistosta on havaittu, että näiden huolenaiheiden lisäksi on tärkeää dokumentoida muutakin, esimerkiksi kaverisuhteisiin ja koulunkäyntiin liittyviä asioita, joilla on merkitystä ja mahdollisesti nuoren elämään tukeva vaikutus. Myös Broadhurstin ja kumppaneiden (2010, 363) mukaan tulee kiinnittää huomiota siihen, että asiakasrekisteristä löytyy tietoja niin lapseen kuin vanhempiinkin liittyvistä huolenaiheista, tarjottavista tukitoimista ja onnistumisista.

Vastaajan 26 sekä muutamien muiden tutkimukseeni vastanneiden koulukuraattoreiden tavoin myös Parton (2008) ja Reamer (2015) jäsentävät tärkeäksi, että sosiaalityöntekijä kiinnittää huomiota dokumentoitavaan tietoon. Heidän mukaansa sosiaalityöntekijällä on velvollisuus käyttää ammatillista harkintavaltaansa ja puolueetonta arviointia niin asiakkaan asioissa kuin niistä dokumentoitaessakin (ks. myös Morén 1999, 329–332). Aineistosta on havaittavissa, että koulukuraattoreiden on koulun sosiaalityön asiantuntijoina tärkeää kiinnittää huomiota siihen, mitä tietoa kerätään ja miten sitä dokumentoidaan.

Edellä mainituissa sosiaalityöntekijöiden työtä koskevissa tutkimuksissa (Morén 1999; Parton 2008; Broadhurst ym. 2010; Reamer 2015) on yhtä lailla kyse sosiaalialan asiantuntijoista, kuin tutkimuksessani. Heidän tutkimuksensa tukevat tutkimukseni tuloksia ja rinnastan koulun sosiaalityön asiantuntijoina toimivat koulukuraattorit näiden tutkimusten sosiaalityöntekijöihin. Aineistoon ja näihin tutkimuksiin viitaten, voin todeta, että koulukuraattorin on aina dokumentoidessaan pohdittava, mitä tietoja oppilaasta ja hänen tilanteestaan kerätään. Viitaten edellä mainittuihin tutkimuksiin, koulukuraattorin on pohdittava, mikä merkitys dokumentoitavilla tiedoilla on oppilaan elämän kannalta koulun sosiaalityössä sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen työssä. (Morén 1999; Parton 2008; Broadhurst ym. 2010; Reamer 2015.)

Tutkimukseni vastaajista neljä on viitannut vastauksessaan siihen, että oppilaasta kerätyillä ja dokumentoiduilla tiedoilla on merkitystä myös muille viranomaisille erilaisten lausuntojen kautta. Näiden vastaajien ajatusta tukeekin Vierulan (2015, 135–136) toteamus, että koulun sosiaalityön asiakirjat voivat olla osaltaan vaikuttamassa esimerkiksi lastensuojelun huostaanottopäätöksen valmistelussa.

Asiakirjojen sisällön lisäksi aineistossa nousi kuudessa vastauksessa esille se, miten dokumentoidaan. Nämä koulukuraattorit ovat vastauksessaan jäsentäneet dokumentointityylin eli dokumentoitavien asioiden kirjoittamistyylin tai sanavalintojen merkitystä oppilaan kannalta.

”Oikeat sanavalinnat [dokumentoimisessa] ilman asiakkaan leimaamista [on] haastavaa. Toisaalta sitten kuitenkin pitäisi luoda konkreettinen ja realistinen kuva tilanteesta. (...)” (Vastaaja 18)

Kuten yllä olevan aineistoesimerkin, myös vastaajista 14 muuta ovat maininneet, että asiakirjat on dokumentoitava oppilasta kunnioittavasti. Kuudessa vastauksessa asiaa on tarkasteltu perusteellisemmin ja 14 muussa vastauksessa asia on mainittu lyhyesti eli niin sanotusti vain todettu. Vastaajista vain neljä on jäsentänyt dokumentointityyliä siten, että vaikka se on oppilasta leimaamatonta, on siinä silti tullut oleelliset asiat esille, myös mahdolliset oppilaan epämiellyttäväksi kokemat asiat. Esimerkkeinä vastaajat ovat maininneet muun muassa oppilaan itsensä tai jonkun muun perheenjäsenen päihteidenkäytön ja mielenterveysongelmat. Pithouse ja kumppanit (2009, 607–608) ovat tutkimuksessaan todenneet, että opettajat kommentoivat harvoin tietoja lapsen kotiolosuhteisiin tai vanhempien vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Aineistosta ei selvästi noussut esille, miten tarkasti koulukuraattorit dokumentoivat kotiin ja vanhempiin liittyviä asioita, muutamia mainintoja asiaan liittyen oli.

Edellä mainituiksi epämiellyttäväiksi asioiksi on aineistossa mainittu myös oppilaan ja koulukuraattorin tai vanhemman ja koulukuraattorin ristiriidat. Tutkimukseni vastaajista kuitenkin vain kolme on viitannut siihen, että asiakaskertomukseen on dokumentoitava

myös tietoa siitä, mikäli oppilas tai vanhempi ja koulukuraattori ovat eri mieltä, esimerkiksi tukitoimista. Myös Reamer (2015, 126) tuo esiin, että sosiaalityöntekijän on ilmoitettava asiakkaalle mahdollisista eturistiriidoista ja huolehdittava siitä, että asia ratkaistaan asiakkaan edun mukaisesti. Sosiaalityöntekijän on suojattava tätä etua mahdollisimman laajasti myös dokumentoinnin kautta (mt., 126). Myös Vierula (2015, 135–136) on todennut, että dokumentointityylillä on merkitystä asiakkaan kannalta. Sosiaalityöntekijöiden eettisissä ohjeissa on korostettu työntekijän velvollisuutta olla käyttämättä halventavaa kieltä asiakkaasta (ks. esimerkiksi Heikkinen 2017; Gillingham 2015, 1604). Aineistossa on havaittu, että dokumentointityylissä on huomioitava asiakirjan merkitystä oppilaalle ja sen on aina toteuttava oppilaan elämäntarinaa kunnioittavaan sävyyn.

Aivan kuten aineistosta on tullut esille, koulukuraattorin on huomioivan dokumentoinnin lisäksi, onko kerättävillä tiedoilla oppilaan elämää ja etua kannatteleva merkitys. Partonin (2008, 259) tutkimuksen mukaan dokumentoitaessa tulisi huomioida myös, onko dokumentoitavilla tiedoilla asiakkaan elämää vaarantava vaikutus. Dokumentoiduilla tiedoilla oleva oppilaan elämää vaarantava merkitys, ei noussut esille tutkimukseni aineistossa suoranaisesti. Alla oleva aineistoesimerkissä on mainittu yksi keino, jolla pyritään estämään dokumentoidun tiedon käyttäminen toisen oppilaan elämää vaarantavana.

”...En koskaan kirjaa esim. ryhmätilanteiden selvittelyssä toisen opiskelijan koko nimeä. Kun kirjaan opiskelijan X asiaa, johon liittyy opiskelija Y... kirjaan vain etunimellä että X kokee että ryhmässä henkilö Y puhuu esim. paha muista...” (Vastaja 15)

Aineistoesimerkissä jäsenetään toisia oppilaita koskevien tietojen dokumentoimisen asiakaskertomukseen olevan haastavaa. Aineistosta on noussut esille, että toista oppilasta koskevien asioiden dokumentoimista on pohtinut 9 koulukuraattoria. Nämä vastaajat ovat todenneet, koulukuraattorin tulee suojella asiakkaan yksityisyyttä. Saman ovat todenneet Gillingham (2015, 1605) ja Vierula (2017, 20) tutkimuksissaan ja heidän tutkimuksensa mukaan sosiaalityöntekijöiden tulee huomioida asiakkaan lisäksi myös muiden paikalla olleiden yksityisyyden turvaaminen ja sen vuoksi välttää

dokumentoimasta kolmansia osapuolia koskevia luottamuksellisia tietoja asiakirjoihin. Aineistossa on jäsennetty kolmessa vastauksessa yllä mainittu asia oppilaiden väliseksi salassapidoksi tai oikeusturvaksi. Koulukuraattorin tulee pohtia, onko tämä toisen oppilaan nimi olennaista tietoa oppilaan tilanteen muuttamiselle. Myös Parton (2008, 259) ja Vierula (2015, 135–136) ovat todenneet, että sosiaalityöntekijän tulee pohtia dokumentoidessaan, mikä on tämä dokumentoitavan kolmansia osapuolia koskevan tiedon merkitys sosiaalityön tavoitteille (ks. Heikkinen, 2017, 40). Seuraavassa aineistoesimerkissä tulee esille se, että dokumentointi on asiakkaan etu.

”[Dokumentointi on] ehdottomasti asiakkaan etu. Varsinkin jos tiedon siirtämiseen saadaan asiakkaan lupa esim. hoitavalle taholle tai mahdollisiin toisiin opintoihin.” (Vastaaaja 19)

Aineistoesimerkki osoittaa, että oppilaan edun lisäksi, on aineistosta tullut esille dokumentoinnin hyöty liittyen tiedonsiirtoon. Vastanneista neljäsosa (7 vastaajaa) on todennut dokumentoinnista olevan hyötyä oppilaan siirtyessä toisen koulukuraattorin oppilaaksi tai koulukuraattorin vaihtuessa työntekijämuutoksen takia. Myös Huuskonen ja Vakkari (2010, 8–9) viittaavat tähän todetessaan, että asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaiseen perehtymiseen voidaan vaikuttaa aiemmin hyvin laadituilla asiakirjoilla. He toteavat, että näitä sosiaalityöntekijä voi käyttää ennen tapaamista kartoittaakseen asiakkaan tilannetta ja sen taustaa (mt., 8–9). Myös Kääriäisen (2003, 4) tutkimus tukee näitä tutkimuksia, sillä hän on todennut työntekijöiden vaihtuvuuden olevan haaste dokumentoinnille ja dokumentoiduilla tiedoilla olevan merkitystä uusille työntekijöille. Kääriäinen (mt., 4–5) toteaa, että työntekijän tekemät ratkaisut asiakirjoihin ovat sitä jatkumoa, joka tulee luetuksi seuraavan kerran toisen sosiaalityöntekijän toimesta.

Asiakkaasta olevan tiedon siirtäminen toiselle koulukuraattorille ei ole pelkästään merkityksellistä, vaan aineistossa on havaittu tiedon siirtämisen toiselle palvelutuottajalle tärkeäksi. Yhdeksän (9) vastaajista on maininnut, että koulukuraattori voi joutua olemaan yhteydessä esimerkiksi lastensuojeluun ja joutua antamaan sinne tietoja oppilaasta. Nämä vastaajat ovat jäsentäneet, että hyvin dokumentoidulla asiakaskertomuksella on tällöin merkitystä, koska tietojen antaminen on helppoa ja

tieto on nopeasti löydettävissä. Myös Jenni-Mari Räsänen (2014, 9) tutkimus tukee näitä tuloksia, sillä hän on todennut tutkimuksessaan dokumentoidun tiedon merkityksen siirrettäessä tietoa sosiaalityön organisaatiosta toiseen. Hänen (mt., 9) tutkimuksessaan on noussut esille, että toisen palveluntuottajan sosiaalityöntekijä voi hyödyntää toisen palveluntuottajan sosiaalityöntekijän dokumentoimia asiakirjoja ja tämä voi tapahtua myös vastavuoroisesti. Tällainen toimintamahdollisuus on edelleen harvinaista (Räsänen 2014, 94). Sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto, johon suunnitelmien mukaan tullaan tallentamaan kaikki asiakasta koskevat sosiaalihuollon asiakasasiakirjat (Kanta 2021), voi lisätä tällaisen vastavuoroisen dokumentoituihin asiakirjoihin liittyvän toiminnan mahdollisuutta.

Aineistosta on noussut esille dokumentoitujen tietojen siirron tärkeyden lisäksi, että nämä dokumentoidut tiedot toimivat myös näyttönä koulukuraattorin tekemästä työstä ja sitä kautta toimivat myös heidän selkänahkansa turvaajana riitatilanteessa. Suurin osa vastaajista (20) on viitannut siihen, että tehdyn työn dokumentointi on tärkeää niin asiakkaan kuin työntekijänkin näkökulmasta.

”[Asiakaskertomukseen] pystytään tilastoida käyntejä/tapahtumia, koska monesti kuntapäätäjät/esimies haluaa tietää mitä työntekijä on tehnyt. Oma oikeusturva, että asioita on käsitelty ja niihin puututtu.” (Vastaaja 4)

Yllä olevassa aineistoesimerkissä vastaaja 4 nostaa esille asiakaskertomuksen merkityksen työn näkyväksi tekemisessä myös kuntapäätäjille. Marjukka Rasan ja Kaisa Vuolukan (2019, 273–274) tutkimuksessa on todettu samansuuntaisia ajatuksia. He ovat tutkineet sosiaalityön asiantuntijoiden blogitekstejä, ja niistä on noussut esille sosiaalityöntekijöiden velvollisuus tuottaa tietoa asiakkaiden tilanteista ja saamista palveluista sekä palveluiden vaikuttavuudesta päätäjille (mt., 273–374). Vastaaja 4 viittaa aineistoesimerkissä myös asiakaskertomuksen toimimiseen oikeusturvana ja todisteena siitä, että koulukuraattorin tietoon tullessiin haasteisiin on puututtu. Aineistosta on suurimmalla osalla vastaajista (20) noussutkin dokumentoinnin toimiminen näyttönä tehdystä työstä. Tätä vastaajat ovat pohtineet niin oppilaan kuin koulukuraattorin oikeuksien turvaamisnäkökulmasta. Vastaajat ovat nähneet dokumentoinnin antavan näyttöä tehdystä työstä sekä toimivan todisteena oppilaan

saamasta tuesta ja asioihin puuttumisesta. Vastaajat ovat jäsentäneet, että työ saadaan asiakaskertomuksen kautta näkyväksi niin oppilaalle kuin työntekijälle itselleen, mutta heidän lisäksi myös vanhemmille, yhteistyötahoille ja päättäjille. (Vrt. Bibby 2013, 96–100.) Myös Kääriäisen (2003, 30) tutkimus tukee tutkimukseni tulosta. Hän (mt., 30) on todennut tutkimuksessaan, että muistiinpanomerkinnot eli tutkimuksessani asiakaskertomus toimii muistina tehdystä työstä, mutta samalla se toimii todisteena asiakkaan tilanteesta tapahtuneesta muutoksesta.

Vastaajista 16 on viitannut vastauksissaan siihen, että huolellinen dokumentointi on tärkeää ja sillä on myös oikeudellinen merkitys niin oppilaalla kuin koulukuraattorille. Dokumentoinnin huolellisuuden merkitystä ovat vastaajat perustelleet siten, että se voi lisätä oppilaan ja koulukuraattorin välistä luottamuksellisuutta sekä turvallisuuden tunnetta. Tätä tukee myös Backe-Hansenin (2018, 233–234) tutkimus, mutta hän korostaa, ettei vain dokumentointi, vaan myös sitä edeltävä keskustelu lapsen kanssa, voi antaa lapselle positiivisen kokemuksen tilanteesta ja kuulluksi tulemisesta.

Aineistosta on noussut esille, että huolellisesti ja tarkasti dokumentoidut tiedot helpottavat asiakirjan luovuttamista. Lisäksi edellä mainitulla tavalla dokumentoitujen asiakirjojen luovuttamisen on mainittu olevan turvallista, jos oppilas, vanhempi tai yhteistyötaho pyytää asiakirjoja luettavakseen. Kääriäisen (2003, 4) tutkimus tukee tätä, sillä hän on tutkimuksessaan todennut, että hyvä dokumentointi turvaa asiakkaan oikeuksia. Merja Laitinen ja Tarja Kempainen (2010, 141) puolestaan korostavat sosiaalityöntekijän tiedon tuottamista sekä vaikuttamista yhteiskunnallis-poliittisiin rakenteisiin osana asiakkaan arvokasta kohtaamista. Tutkimukseni aineistossa on muutamassa vastauksessa mainittu erikseen oikeusistuimen käsittelyissä tarvittavien dokumentoitujen tietojen tarpeellisuus.

”(...) Tai joskus muinoin on tarvinnut mennä käräjäoikeuteen todistamaan jotain asiaa. Siinä kohtaa on ollut suuri hyöty siitä, että asioita on ollut kirjattuna ja ne on voinut sieltä palauttaa mieleen. ...” (Vastaaja 22)

Yllä olevassa aineistoesimerkissä koulukuraattori jäsentää dokumentoidun tiedon merkitystä eri toimijatahojen tiedon tarpeen kannalta. Hän mainitsee vastauksessaan

käräjäoikeuden, jossa hän on joutunut toimimaan todistajana oppilaan asiassa. Dokumentoiduista tiedoista on ollut tuolloin hyötyä hänelle. Myös Kääriäinen (2004, 97) toteaa, että dokumentoidulla tekstillä on kautta aikojen ollut todistusvoimaa sekä valtaa. Tutkimuksessani koulukuraattorit eivät käytä sanaa valta. Osa vastaajista ovat tuoneet esille kuitenkin, että asiakaskertomukseen dokumentoitujen tietojen sanavalinnoilla ja sillä miten tapahtumat on dokumentoitu, on merkitystä oppilaan kannalta. Aineistosta on noussut esille, että tietojen tulee olla dokumentoitu niin, että ne antavat todenmukaisen kuvauksen tapahtumasta ja tekevät tehdyn työn läpinäkyväksi niin oppilaalle kuin muillekin. Reamer (2015, 130) toteaaakin, että dokumentointi tekee sosiaalityöstä avoimempaa asiakkaalle. Seuraavassa aineistoesimerkissä nousee esille luottamuksen ja dokumentoinnin merkitys koulukuraattoreiden oikeusturvana vanhempien suuntaan.

” Se antaa meille oikeusturvan, sekä oppilaan että huoltajien kanssa. (...) asiat voidaan tarkistaa [asiakaskertomuksesta], että on kokoonnuttu ja yritetty auttaa oppilasta haastavissa tilanteissa. Ehkä näin myös [dokumentoinnin avulla] huoltajien puheet, joita joskus kuulee: ”ettei koulussa ole koskaan puututtu asiaan” vähenisivät.” (Vastaaja 14)

Aineistoesimerkissä koulukuraattori jäsentää dokumentoinnin toimivan näyttönä oppilaan itsensä ja vanhempien suuntaan koulukuraattorin tekemästä työstä. Aineistossa on havaittu, että koulukuraattoreiden kannalta asiakirjat voivat toimia todistusaineistona, mikäli oppilas tai vanhemmat tekevät koulukuraattorin työstä tai oppilaalle annetusta tukitoimesta valituksen. Tutkimukseeni vastanneet 16 koulukuraattoria, ovat jäsentäneet, että koulukuraattorin on tärkeää huolehtia siitä, että dokumentointi asiakaskertomukseen on tehty selkeästi ja se sisältää tarpeelliset tiedot sekä tapahtumat on käsitelty riittävässä laajuudessaan. Myös Reamerin (2015) tutkimus tukee tätä tulosta. Näiden 16 vastaajan ja dokumentoimista selkänahkansa turvaajana jäsentäneiden koulukuraattoreiden vastauksissa on näkynyt usein, oleellisten asioiden löytämiseen ja niiden dokumentoimiseen liittyvät haasteet.

Tutkielmani viimeisessä eli seuraavassa luvussa käsittelen tutkimustuloksista tekemäni johtopäätökset sekä pohdin tutkielmaan ja tutkimusprosessiin liittyviä asioita.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani tavoitteena oli hakea vastausta siihen, millaisia ovat koulukuraattoreiden dokumentointikäytännöt eli mitä asiakirjoja koulukuraattorit dokumentoivat ja millaista tietoa asiakaskertomus sisältää sekä mihin koulukuraattorit dokumentoivat asiakirjoja. Lisäksi hain tietoa oppilaiden osallisuudesta dokumentointiin sekä mitä haasteita ja mahdollisuuksia koulukuraattorit jäsensivät dokumentoimiseen liittyen. Koulukuraattoreiden antamista vastauksista kyselylomakkeeseen sain tärkeää tietoa näihin kysymyksiin liittyen.

Tutkimukseni perusteella totean, että tutkimuksen kohteena olevan maakunnan koulukuraattorit käyttävät vihkoa muistiinpanojen tekemiseen, mutta kaikilla 28 vastaajalla on käytössä jonkinlainen sähköinen ohjelma. Tämä on joko dokumentointiin suunniteltu tietojärjestelmä tai tekstinkäsittelyohjelma, johon he dokumentoivat asiakasta koskevat asiakirjat. Tuloksien valossa asiakaskertomus on yleisin asiakirja, joita koulukuraattorit dokumentoivat. Asiakaskertomuksen sisältö voi vaihdella dokumentoijan mukaan. Yleisesti koulukuraattorit dokumentoivat siihen samankaltaisia oppilaan kannalta oleellisia asioita. Jokainen oppilas ja hänen tilanteensa on yksilöllinen, joten myös oleellisten asioiden sisältö on yksilöllinen. Koulukuraattorin omat näkemykset vaikuttavat osaltaan siihen, mitä tapahtumasta on hänen mukaansa tärkeää dokumentoida. Näiden tietojen merkityksellisyyttä on aineistossa jäsennetty myös työntekijän oikeusturvana.

Tutkimukseni tuloksissa nousi esille se, että koulukuraattorit dokumentoivat pääasiallisesti yksin, mutta oppilaiden osallisuus asiakirjojen tarkistajana nousi myös esille. Tämän tarkastamisen osalta oli erilaisia toimintamalleja. Osa vastaajista on käynyt edellisen tapaamisen asiakaskertomuksen läpi seuraavalla tapaamisella. Toiset vastaajat ovat puolestaan lähettäneet asiakirjan, esimerkiksi opiskeluhuoltoryhmän muistion, jälkikäteen oppilaalle ja vanhemmille tarkastettavaksi. Muutamit vastaajista ovat käyneet asiakirjan läpi myös muiden paikalla olleiden kanssa. Tutkimustulosten ja teorian (ks. O'Sullivan 2011; Vierula 2014) pohjalta totean, että oppilaiden sekä muiden tapahtumassa mukana olleiden osallisuutta asiakirjojen dokumentoimiseen voisi vahvistaa.

Aineistossa koulukuraattorit ovat jäsentäneet dokumentointiin liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia. Näistä merkityksellisimmiksi on noussut aikaresurssien riittäminen, jota tukee myös muun muassa Kääriäisen (2004) ja Gillinghamin (2013) tutkimukset. Tutkimustuloksissa dokumentoinnin koettiin vaativan aikaa, mutta samalla sen nähtiin nopeuttavan esimerkiksi lausuntojen tekemistä ja toimivan muistin tukena siitä, mitä oppilaan asiassa on tehty. Näin sen nähtiin myös ”vapauttavan” aikaa, koska tarvittavat tiedot ovat helposti ja nopeasti saatavilla. Myös dokumentoinnin toimiminen muistin tukena on yksi merkitykselliseksi noussut asia aineistossa. Samoin näitä ovat oleellisten tietojen merkityksellisyys oppilaan edun tukijana ja dokumentoinnin toimiminen todisteena tehdystä työstä ovat. Näitä tuloksia tukevat muun muassa Partonin (2008) ja Reamerin (2015) tutkimukset.

Tutkielmani loppuyhteenvetona voin todeta, että koulukuraattoreiden dokumentoinnissa on vaihtelua, mutta oppilaan ja työntekijän etu huomioidaan asiakaskertomuksissa. Koulukuraattorit dokumentoivat asiakirjat sähköiseen muotoon ja osallistavat oppilaita erilaisilla tyyleillä asiakirjojen dokumentoimisessa. Moniääninen dokumentointi (Kääriäinen 2003; 2004) ei aivan vielä sellaisenaan toteudu. Koulukuraattorit kuitenkin ovat ”matkalla” kohti tätä moniäänistä dokumentointia ja dokumentointikumppanuutta (O’Sullivan, 2011, 45–50). Tutkimukseni ja muiden aiempien tutkimusten perustella voin todeta, että oppilaan ja koulukuraattorin välistä luottamussuhdetta sekä oppilaan etua tukee, jos oppilas voi tuottaa asiakirjoihin omaa näkemystään liittyen arkeensa, perheensä elämään tai muuhun sellaiseen. Tällöin myöskään asiakirjassa ei hallitse vain koulukuraattorin näkemykset. Tällainen dokumentointikumppanuus (mt., 45–50) tekee koulukuraattorin ammatillisen ymmärryksen näkyväksi oppilaalle ja oppilaan näkemysten dokumentointi ”päästää oppilaan asiakirjaan”.

Tutkimukseni tuki vahvasti sitä, että asiakaskertomukseen sisällytetään mukaan monenlaista tietoa oppilaasta ja hänen asiaansa liittyen. Vahvimmin vastauksista nousi esille oleelliset tiedot, joiden dokumentoinnilla nähtiin olevan merkitystä niin oppilaan ja koulukuraattorin kannalta. Oleellisten asioiden dokumentoimisen nähtiin helpottavan tiedon siirtämistä muun muassa oppilaan uudelle koulukuraattorille ja toisen

palveluntuottajan työntekijälle. Niiden nähtiin helpottavan myös erilaisiin lausuntopyyntöihin vastaamista. Hyvin dokumentoidusta asiakaskertomuksesta nähtiin olevan hyötyä silloin, mikäli koulukuraattorin tulee todentaa tekemäänsä työtä esimerkiksi vanhemmille. Esille nousi myös vahvasti se, että huolellisella dokumentoinnilla on merkitystä, mikäli koulukuraattorista tehdään valitus tai päättäjillä on tarvetta saada näyttöä työmääristä ja vaikuttavuudesta.

Yksi mielestäni tärkeä tutkimuksen kohde olisi oppilaiden näkemykset ja kokemukset osallisuudestaan asiakirjojen dokumentoimiseen sekä heidän valtaansa niiden sisältöihin nähden. Munro ja Turnell (2018, 107–108) korostavatkin sitä, että muutosta dokumentoimisessa, tulee pohtia aina siltä kannalta, miten muutoksella pystytään vahvistamaan lapsen etua, asemaa ja oikeuksia. Olisi mielenkiintoista tutkia myös sitä, kokevatko koulukuraattorit dokumentoimiensa asiakirjojen merkityksen esimerkiksi lastensuojelulle tärkeänä. Mielestäni hyvä tutkimusaihe olisi myös se, millaisena lastensuojelun työntekijät näkevät koulukuraattoreiden dokumentoimien asiakirjojen merkityksellisyyden oman työnsä tukena. Tutkimukset voisi toteuttaa esimerkiksi haastattelututkimuksena, jolloin saataisiin tärkeää ja todellista tietoa näistä asioista.

Tuleva sote-uudistus siirtää koulukuraattorit mahdollisesti hyvinvointialueiden vastuulle. Sote-uudistuksen on tarkoitus kehittää sosiaali- ja terveydenhuoltoa vastaamaan nyky-yhteiskunnan tilanteeseen (Sote-uudistus 2021). Sote-uudistuksessa on suunniteltu, että opiskeluhuollossa toimivat koulukuraattorit siirtyisivät kunnan palveluksesta hyvinvointialueiden tai hyvinvointiyhtymien palvelukseen (Sote-uudistus 2021). Yhteistyö eri sosiaalipalvelujen kanssa tulee todennäköisesti lisääntymään, koska jatkossa työskennellään saman hallintokunnan alaisuudessa. Siksi olisikin tärkeää kiinnittää tutkimuksellinen huomio sosiaalityön eri osa-alueiden yhteneväiseen dokumentointiin.

Eräs ajankohtainen tutkimusaihe olisi tutkia Covid-19 pandemian aiheuttaman poikkeustilan ja etäopiskelun merkitystä koulukuraattoreiden työhön ja oppilaiden tuen saantiin sekä niihin liittyvään dokumentointiin. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen (2020) julkaisemassa ennakkotiedossa sosiaalibarometristä 2020 löytyi tähän liittyvää tietoa. Heidän tilastonsa mukaan sosiaalityöntekijät ovat tarjonneet Covid-19

pandemian aikana kotiin tarjottavaa työtä ja palveluita esimerkiksi verkossa. Olisi mielenkiintoista ja tulevaisuuden kannalta kehittävää tutkia, miten koulukuraattorit ovat pystyneet tukemaan oppilaita etäopiskelun aikana, onko se tukeminen tapahtunut verkossa sekä miten etäopiskelu ja -työskentely on vaikuttanut koulukuraattoreiden näkemyksiin dokumentoinnista. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia, miten poikkeustilan ja etäopetuksen aikana dokumentoidut asiat eroavat aikana ennen Covid-19 pandemiaa dokumentoiduista asioista.

Lopuksi vielä pohdin lyhyesti omaan tutkimusprosessiani. Tutkielman tekeminen oli mielenkiintoinen matka koulukuraattoreiden dokumentointiin ja teorioihin. Tutkimussuunnitelmaani tuli joitain muutoksia, muun muassa Covid -19 pandemian aiheuttaman poikkeustilan takia. Jouduin toteuttamaan aineiston keruun sähköisesti, suunnitellun alueellisen tapaamisen yhteydessä tapahtuvan kyselylomakkeen täyttämistilaisuuden tilalta. Muutoksien tuomien haasteiden jälkeen sain valmiiksi pro gradu -tutkielmani. Tutkielman tekeminen vahvisti omaa rooliani tutkijana ja lisäsi tietoani tutkimuksen tekemisestä. Tämä tutkielmaprosessi vahvisti taitojani teorian ja käytännön yhdistämisessä sekä lisäsi kriittistä teorian lukutaitoani. Tutkielma syvensi taitojani niin dokumentoijana, koulukuraattorina kuin myös sosiaalialan ammattilaisena. Toivon myös muiden sosiaalialan ammattilaisten, muun muassa koulukuraattoreiden, hyötyvän tutkielmastani.

LÄHTEET

Ammattinetti (2020) [Koulukuraattori - Ammattitieto - Työmarkkinatori \(tyomarkkinatori.fi\)](#) Viitattu 6.12.2019.

Backe-Hansen, Elisabeth (2018) Formal and Everyday Participation in Foster Families: A Challenge? Teoksessa Asgeir Falch-Eriksen & Elisabeth Backe-Hansen (toim.) Human Rights in Child Protection Implications for Professional Practice and Policy. Cham: Springer International Publishing: Imprint: Palgrave Macmillan, 227–244.

Bibby, Christine (2013) School Social Work in Canada: An Ontario Perspective of Current Themes and Practice. Teoksessa Wing Hong Chui & James Joseph Keezhangatte (toim.) School Social Work: Current Practice and Research. New York: Nova Science Publishers, 93–121.

Broadhurst, K. & Wastell, D. & White S. & Hall, C. & Peckover, S. & Thompson, K. & Pithouse, A. & Davey, D. (2010) Performing 'Initial Assessment': Identifying the Latent Conditions for Error at the Front-Door of Local Authority Children's Services. The British journal of social work, 40 (2), 352–370.

Cumming, Sue & Fitzpatrick, Eileen & McAuliffe, Donna & McKain, Silvana & Martin, Catherine & Tonge, Angela (2007) Raising the Titanic: Rescuing Social Work Documentation from the Sea of Ethical Risk. Australian social work 60 (2), 239–257.

Gillingham, Philip (2011) Computer-based Information Systems and Human Service Organisations: Emerging Problems and Future Possibilities. Australian Social Work 64 (3), 299–312.

Gillingham, Philip (2013) The Development of Electronic Information Systems for the Future: Practitioners, 'Embodied Structures' and 'Technologies-in-Practice'. The British journal of social work 43 (3), 430–445.

Gillingham, Philip (2015) Electronic Information Systems in Human Service Organisations: The What, Who, Why and How of Information. The British journal of social work 45 (5), 1598–1613.

Gråsten-Salonen, Hanna & Mehtiö, Mervi (2017) Koulun sosiaalityö osana opiskeluhoitoa. Teoksessa Aulikki Kananoja & Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 362–376.

Heikkinen, Alpo (2017) Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilöiden eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2016) Tutki ja kirjoita. 21. painos. Helsinki: Tammi.

Huuskonen, Saila (2014) Recording and use of information in a client information system in child protection work. Acta Universitatis Tamperensis 1904. Tampere: Tampere University Press.

Huuskonen, Saila & Vakkari, Pertti (2010) Client information system as an everyday information tool in child protection work. Proceedings of the third symposium on information interaction in context, 18 August 2010 ACM, 3–12.

Huuskonen, Saila & Vakkari, Pertti (2011) Client's Temporal Trajectory in Child Protection: Piecing Information Together in a Client Information System. Human-Computer Interaction –INTERACT 2011, Lecture Notes in Computer Science 6949, 152–169.

IFSW (International Federation of Social Workers) (2014) Global Definition of Social Work. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> Viitattu 4.4.2020.

Isaksson, Cristine & Sjöström, Stefan (2017) Looking for 'social work' in school social work. European journal of social work, 20 (2), 191–202.

Kananoja, Aulikki (2017) Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Aulikki Kananoja & Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja, 4. uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 27–32.

Kanta (2021) Sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto. [Sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto - Kanta.fi](#) viitattu 28.2.2021.

Kivipelto, Minna (2020) Ennakkotieto Sosiaalibarometri 2020: Kävelykokouksia ja perheiden kanssa ulkoilua – korona mullisti sosiaalityön asiakkaiden palvelua. Julkaistu Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla 18.6.2020. [Ennakkotieto Sosiaalibarometri 2020: Kävelykokouksia ja perheiden kanssa ulkoilua - korona mullisti sosiaalityön asiakkaiden palvelua - Uutinen - THL](#) Viitattu 31.1.2021.

Kääriäinen, Aino (2003) Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina: dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos.

Kääriäinen, Aino (2004) Asiakirjat lastensuojelun sosiaalityön tiedonmuodostuksessa. Janus 12 (1), 97–104.

Kääriäinen, Aino (2005) Dokumentointi tiedonmuodostuksena. Teoksessa Mirja Satka & Synnöve Karvinen-Niinikoski & Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.). Sosiaalityön käytäntötutkimus. Palmenia-Sarja 128. Helsinki: Palmenia kustannus, 159–171.

Kääriäinen, Aino (2019) Lapsen kuulemisesta kirjoittaminen olosuhdeselvityksissä. Janus 27 (4), 379–394.

Laaksonen, Maarit & Kääriäinen, Aino & Penttilä, Marja & Tapola-Haapala, Maria & Sahala, Heli & Kärki, Jarmo & Jäppinen, Anu (2011) Asiakastyön dokumentointi

sosiaalihuollossa: opastusta asiakastiedon käyttöön ja kirjaamiseen. Raportti 54/2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Laitinen, Merja & Kemppainen, Tarja (2010) Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 138–177.

Morén, Stefan (1999) Dokumentationens roll i socialt arbete. Perspektiv och utvecklingsmöjligheter. Socialvetenskaplig tidskrift 6 (4), 329–342.

Munro, Eileen & Turnell, Andrew (2018) Re-designing Organizations to Facilitate Rights-Based Practice in Child Protection. Teoksessa Asgeir Falch-Eriksen & Elisabeth Backe-Hansen (toim.) Human Rights in Child Protection Implications for Professional Practice and Policy. Cham: Springer International Publishing: Imprint: Palgrave Macmillan, 89–110.

O'Connor, Peter (2013) Applied Theatre: Applied Social Work in New Zealand. Teoksessa Wing Hong Chui & James Joseph Keezhangatte (toim.) School Social Work: Current Practice and Research. New York: Nova Science Publishers, 77–91.

O'Sullivan, Terence (2011) Decision making in social work. 2 edition. New York: Palgrave Macmillan.

Parton, Nigel (2008) Changes in the Form of Knowledge in Social Work: From the "Social" to the 'Informational'? The British journal of social work 38 (2), 253–269.

Perlinski, Marek & Blom, Björn & Morén, Stefan (2013) Getting a sense of the client: Working methods in the personal social services in Sweden. Journal of social Work: 13 (5), 508–532.

Pithouse, Andrew & Hall, Christopher & Peckover, Sue & White, Sue (2009) A Tale of Two CAFs: The Impact of the Electronic Common Assessment Framework. The British journal of social work 39 (4), 599–612.

Pohjola, Anneli (2010) Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 19–74.

Pohjola, Anneli (2019) Sosiaalityö yhteiskunnassa ja yhteiskunta sosiaalityössä. Teoksessa Anneli Pohjola & Tarja Kemppainen & Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 323–341.

Rasa, Marjukka & Vuolukka, Kaisa (2019) Perhesosiaalityötä paikantamassa. Teoksessa Anneli Pohjola & Tarja Kemppainen & Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 257–276.

Reamer, Frederic G. (2001) The social work ethics audit: A risk management tool. Washington, D.C.: NASW Press.

Reamer, Frederic G. (2005) Documentation in Social Work: Evolving Ethical and Risk-Management Standards. Social Work 50 (4), 325–334.

Reamer, Frederic G. (2015) Clinical Social Work in a Digital Environment: Ethical and Risk-Management Challenges. *Clinical social Work journal* 43 (2), 120–132.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti K. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9–36.

Räsänen, Jenni-Mari (2014) Tietotekniikkaan pohjautuva asiakastiedon käyttö sosiaalipäivystyksessä: etnometodologinen puheen ja vuorovaikutuksen tutkimus. *Acta Universitatis Tamperensis* 1932. Tampere: Tampere University Press.

Sinai-Glazer, Hagit (2020) The Essentials of the Helping Relationship between Social Workers and Clients. *Social work* 65 (3), 245–256.

Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2004) "Hirveesti tekijänsä näköistä": Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Väitöskirja Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Tampere: Finn Lectura.

Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2006) Ristiriitoja ja onnistumisia: Koulukuraattorin työ Suomessa. Teoksessa Leena Kurki & Elina Nivala & Pirkko Sipilä-Lähdekorpi *Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa*. Helsinki: Finn Lectura, 11–37.

Sote-uudistus (2021) Mikä sote-uudistus? Valtioneuvosta ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus - sote-uudistus](#) - Viitattu 28.2.2021.

Suhonen, Ari (2010) Koulun sosiaalityön asiakastiedot. Teoksessa Anna Väinälä & Jarmo Kärki & Ari Suhonen & Riikka Väyrynen (toim.) *Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista. Lastensuojelun, kasvatusta- ja perheneuvonnan sekä koulun sosiaalityön tehtävissä*. Raportti 1/2010. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 202–310.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2020) Ennakkotieto Sosiaalibarometri 2020: Kävelykokouksia ja perheiden kanssa ulkoilua – korona mullisti sosiaalityön asiakkaiden palvelua. Julkaistu Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla 18.6.2020. [Ennakkotieto Sosiaalibarometri 2020: Kävelykokouksia ja perheiden kanssa ulkoilua - korona mullisti sosiaalityön asiakkaiden palvelua - Uutinen - THL](#) Viitattu 31.1.2021.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Vierula, Tarja (2012) Asiakkaiden ja asiakirjojen väliset suhteet lastensuojelussa. *Vanhempien näkökulma*. *Janus* 20 (2), 149–167.

Vierula, Tarja (2014) Lastensuojelun asiakkuus ja asiakirjat vanhempien kokemuksina. *Janus* 22 (4), 343–360.

Vierula, Tarja (2015) Lastensuojelun asiakirjojen lukutavat vanhempien kuvaamina. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (2), 134–146.

Vierula, Tarja (2017) Lastensuojelun asiakirjat vanhempien näkökulmasta. Acta Universitatis Tamperensis 2323. Tampere: Tampere University Press.

Vilkkä, Hanna (2015) Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Wang, Yean & Jiang, Nan & Zhang, Huan & Liu, Ziyu (2020) Organizational justice, burnout, and turnover intention of social workers in China. Journal of social work, 1–20 <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177%2F1468017320911347> Viitattu 1.2.2021.

Suomen säädöskokoelma

Hallintolaki (434/2003) Finlex [Hallintolaki 434/2003 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) Viitattu 12.12.2020.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) Finlex [Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön... 272/2005 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#) Viitattu 12.12.2020.

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015) Finlex [Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#) Viitattu 12.12.2020.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007) Finlex [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen... 159/2007 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) Viitattu 12.12.2020.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) Finlex [Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) Viitattu 12.12.2019.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) Finlex [Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#) Viitattu 12.12.2020.

Perusopetuslaki (628/1998) Finlex [Perusopetuslaki 628/1998 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) 12.12.2020.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) Finlex [Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) Viitattu 20.12.2020.

Tietosuojalaki (1050/2018) Finlex [Tietosuojalaki 1050/2018 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) Viitattu 12.12.2020.

Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991) Finlex [YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista - FINLEX®](#) Viitattu 26.2.2021.

LIITE 1

Koulukuraattoreille 27.10.2020 lähetetty alkuperäinen sähköposti

Arvoisa kollega!

Suoritan Tampereen yliopistossa yhteiskuntatieteiden maisterin tutkintoa sosiaalityön oppiaineessa. Teen tällä hetkellä pro gradu -tutkielmaa. Tämä kyselylomake liittyy tutkielmaani tutkimusosioon, jossa tarkastelen koulukuraattoreiden dokumentointia. Tutkimuskysymykseni ovat: Mitä ja miten koulukuraattorit kirjaavat asiakasasiakirjoja ja millaisia haasteita sekä mahdollisuuksia kirjaamiseen liittyy? Kysymyksiä sisältävällä lomakkeella saan sinulta tärkeää käytännön tietoa koulukuraattoreiden dokumentoinnista ja erilaisista dokumentointitavoista.

Kyselylomakkeeseen pääset klikkaamalla alla olevaa linkkiä. Toivon sinun vastaavan tähän kyselyyn mahdollisimman pian, mutta viimeistään 15.11.2020 mennessä. Vastatut kyselylomakkeet näkyvät ilman tunnistetietoja. Tulostetut kyselylomakkeet säilytän lukitussa kaapissa ja käsittelen aineistoa vain yksin ollessani. Tulokset ja johtopäätökset avaam niin, ettei vastaaja ole niistä tunnistettavissa missään tutkimuksen vaiheessa. Hävitän kyselylomakkeet asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua. Kyselyä koskeva tietosuojalomake löytyy tämän sähköpostin liitetiedostosta.

Pyydän sinua käyttämään hetken tämän kyselylomakkeen täyttämiseen. Siihen vastaamiseen menee noin 5–10 minuuttia. Vastauksesi ovat erittäin tärkeitä tutkimukseni kannalta. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Kiitos osallistumisesta!

Tiina Hemminki

LIITE 2

Office 365 Forms -ohjelmalla laaditussa kyselylomakkeessa ollut saatekirje

KYSELYLOMAKE KOULUKURAATTOREILLE

Tämä kyselylomake liittyy pro gradu -tutkielmani tutkimusosioon, jossa tarkastelen koulukuraattoreiden dokumentointia. Tutkimuskysymykseni ovat: Mitä ja miten koulukuraattorit kirjaavat asiakasasiakirjoja ja millaisia haasteita sekä mahdollisuuksia kirjaamiseen liittyy?

Kyselyllä kartoitan vaikuttavatko työkokemusvuodet ja koulukuraattorin oma pohjakoulutus dokumentointitapoihin, millaisia asiakasasiakirjoja tuotat ja mihin kirjaat asiakastietoja. Kysymyksillä selvitän myös mihin, miten ja millaista tietoa dokumentoit asiakasasiakirjoihin sekä ajatuksiasi dokumentoinnista.

Pyydän sinua käyttämään hetken tämän kyselylomakkeen täyttämiseen. Siihen vastaamiseen menee noin 5-10 minuuttia. Vastauksesi ovat erittäin tärkeitä tutkimukseni kannalta. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Kiitos osallistumisesta!

LIITE 3

Office 365 Forms -ohjelmalla laadittu kyselylomake

1. Olen toiminut kuraattorina

0-5 vuotta

5-10 vuotta

yli 10 vuotta

2. Olen koulutukseltani

Sosionomi AMK

Ylempi korkeakoulututkinto (pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat opinnot sosiaalityössä)

Muu _____

3. Millaisia asiakasasiakirjoja dokumentoit?

Asiakaskertomus

Päätökset

Lausunnot

Suunnitelmat

Muu

4. Kirjaatko koulukuraattoreiden dokumentointiin tarkoitettuun

kirjaamisohjelmaan, tekstinkäsittelyohjelmaan (Word, Libreofficen Writer, Openoffice tms.), muuhun, mihin. Mikäli kirjaat eri dokumentteja eri tavoilla, mainitse millaisia dokumentteja milläkin tavalla.

5. Kirjaatko kaikki tai jotkut dokumentit yksin?

Mikäli kirjaat dokumentit jonkun toisen kanssa, kerro mitkä dokumentit, kenen kanssa ja miten.

6. Millaisia asioita kirjaat asiakaskertomuksiin? Perustele vastauksesi.

7. Mitkä asiat ovat mielestäsi koulun sosiaalityön dokumentoinnissa haastavia? Perustele vastauksesi.

8. Mitä mahdollisuuksia mielestäsi on koulun sosiaalityön dokumentoinnista? Perustele vastauksesi.

9. Haluatko tarkentaa jotakin vastaustasi?

LIITE 4

Alkuperäisen sähköpostin, tietosuojailmoitus

Tietosuojailmoitus

25.10.2020

1. Rekisterinpitäjä ja henkilö, johon voi olla yhteydessä tietosuojaan liittyvissä kysymyksissä

Tiina Hemminki, yhteystiedot poistettu.

2. Tutkielman ohjaaja

Jenni-Mari Räsänen, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Sosiaalityön tutkinto-ohjelma, Tampereen yliopisto

3. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Pro gradu tutkielmani tavoitteena on tarkastella koulukuraattoreiden dokumentointia.

4. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste:

Tutkielmassa henkilötietoja käsitellään EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetun yleisen edun ja tietosuojalain 4 §:n 3 kohdan perusteella.

5. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelykiellosta (EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohta) poikkeamisen peruste, kaksi vaihtoehtoa:

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja käsitellään tutkielmassa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan j-alakohdan ja tietosuojalain 6.1 §:n 7-kohdan perusteella.

6. Tietojen antamisen muut vaikutukset

Henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profilointiin. Henkilötietojen antamiseen ei ole lakiin tai sopimukseen perustuvaa velvollisuutta. Tutkimukseen osallistuminen ja tietojen luovutus sitä varten on täysin vapaaehtoista.

7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät

Henkilötietojasi ei luovuteta ulkopuolisille, eikä niitä näin ollen myöskään siirretä EU-ETA:n ulkopuolelle. Henkilötietoja sisältävää aineistoa käsittelevät vain tutkielman tekijä ja tarvittaessa hänen ohjaajansa.

8. Henkilötietojen säilyttämisaika

Henkilötietojasi käsitellään vain niin kauan kuin tutkielma on saatu valmiiksi.

9. Tutkittavan tietosuojalainsäädännön mukaiset oikeudet

Henkilötietojesi käsittelyn ajan sinulla on rekisteröitynä seuraavia tietosuojalainsäädäntöön kuuluvia oikeuksia, joista tutkimuksen yhteydessä voidaan poiketa vain lainsäädännön mukaisesti:

- o Oikeus saada pääsy tietoihin
- o Oikeus saada virheelliset tiedot oikaistua
- o Oikeus tietojen poistamiseen ("oikeus tulla unohdetuksi") tietyissä tilanteissa
- o Oikeus käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa
- o Oikeus käsittelyn vastustamiseen tietyissä tilanteissa
- o Oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle: tietosuoja.fi, puh: 0295666700, sähköposti: tietosuoja@om.fi